SELYE JÁNOS EGYETEM

EGER 1774

ESZTERHÁZY KÁROLY KATOLIKUS EGYETEM

ZENE ÉS ZENEI NEVELÉS INKLUZÍV SZEMLÉLETBEN

Alternatív zenepedagógiai és zeneterápiás irányzatok a komplex fejlesztés és a befogadó nevelés jegyében

MGR. TÓTH-BAKOS ANITA, PHD.

Selye János Egyetem Tanárképző Kar, Neveléstudományi Tanszék,
Szlovákia, Komárom, Bratislavská cesta 3322

Tartalomjegyzék

Bevezetés, a témaválasztás indoklása 2
Személyes motiváció a témaválasztás kapcsán 2
A témaválasztás szakmai háttere 3
A zenei élmény, mint a világ megismerésének egyik lehetséges eszköze 5
Inkluzív szemlélet és befogadó nevelés 5
Terápiás elemek, prevenció, inklúzió és a művészetek személyiségfejlesztő hatása 5
Komplex fejlesztés zenével, zenés tevékenységek által 5
A 12 módszer személyiségfejlesztő és inkluzív szemléletű értékelése 6
Zene, zenei nevelés, művészet attitűdök a pedagógushallgatók optikáján keresztül – a kutatás célja, fő kérdésfelvetései, alkalmazott módszerei és eredményei 11
Zenei (művészeti) nevelés és pedagógusképzés a harmonikus személyiségfejlesztés jegyében 12
A pedagógushallgatók körében végzett felmérés célja és menete 12
A pedagógushallgatók körében végzett felmérés eredményei és következtetései 13
A pedagógusjelöltek művészeti irányzatok iránti preferenciájának feltérképezése 14
A pedagógushallgatók körében végzett felmérés célja és menete 14
A pedagógushallgatók körében végzett felmérés eredményei és következtetései 14
A pedagógusjelöltek zenei neveléssel kapcsolatos attitűdjének feltérképezése 15
A pedagógushallgatók körében végzett felmérés célja és menete 15
A pedagógushallgatók körében végzett felmérés eredményei és következtetései 16
Az eredmények értékelése 17
Befejezés 18
A munka fejezeteihez kapcsolódó szerzői publikációk 19
Felhasznált szakirodalom jegyzéke 21

Bevezetés, a témaválasztás indoklása

Személyes motiváció a témaválasztás kapcsán

ZENÉLNI, JÓ(L) !

Gyakran tapasztalom, hogy a „zene" szó említésekor az emberek szeme felcsillan. *„Nagyon szeretem a zenét*", *„nagyon szeretek zenét hallgatni",* és ehhez hasonló visszajelzéseket sokszor kapok, ami arra utal, hogy a zene befogadása pozitív érzelmeket vált ki az emberekből. Ezekkel ellentétes visszajelzések is tapasztalhatók viszont, mindenekelőtt, ha az aktív zenélésre, éneklésre terelődik a szó, pl. *„nekem semmi tehetségem hozzá", „nem tudok énekelni", „nekem a zene nem való".* Az esetek döntő többségében a képességek, a készségek, a tehetség hiányához kötődnek a negatív gondolatok. Ezek az érzések engem sem kerültek el, zenét tanuló gyermekként és tiniként, sokszor még felnőttként is megkérdőjeleztem saját zenei képességeimet, tehetségemet. Hozzáállásomban sorsfordító volt egy-egy új pedagógus, egy-egy új kihívás, egy-egy új szemlélet megjelenése az életemben, amik továbblendítettek, vagy épp visszatereltek a zenei tanulmányok medrébe. Feltett szándékommá és célommá vált már egyetemista koromban, hogy egyszer majd én lehessek az, aki másoknak segít, átldendít, aki terel, motivál. Zene szakos pedagógusként régóta foglalkozom különböző zenei jellegű tevékenységekkel, oktatással és fejlesztéssel, ennek köszönhetően rendkívül széles körű célközönséggel volt szerencsém találkozni. Általában a gyerekek körében volt pozitív fogadtatása a zenei kezdeményezéseimnek. Csillogó tekintetekkel, nyitottsággal, érdeklődéssel vetették bele magukat a zenés foglalkozásokba, aktívan alkottak, zenéltek. Felismertem bennük gyermekkori énemet is, aki óriási motivációval indult neki a zenei tanulmányoknak, a hangszertanulásnak. Az életkor előrehaladtával viszont lényeges változásokat tapasztaltam. Sok esetben a nyitottságot zárkózottság, a kezdeményezést passzivitás, a motiváltságot motiválatlanság váltotta fel. Sokszor tapasztalom, hogy zenei képességeik kapcsán az emberek körében gyakoriak érzések az aggodalom, gátlások, szorongás. Hasonló érzések és aggodalmak, amik engem is érintettek tanulmányaim során. Jogosan merült és merül fel bennem máig a kérdés, hogy vajon hol történik a „törés", a változás, a regresszió, hiszen „a zene és zenélni olyan jó". Hogyan kellene ezt jól csinálni ahhoz, hogy a kezdeti lelkesedés és motiváció ne apadjon, hogy ne kapjon teret az aggodalom, a félelem, a fenntartások a zene és a zenélés irányába? Hogy zenélni valóban mindenki számára tényleg jó legyen. *„Legyen a zene mindenkié"*, hangoztatta Kodály is. Kodály méltán híres mondata szerény véleményem szerint csak részben fedi a valós helyzetet. A zenéből leginkább a zene befogadása, hallgatása az, ami mindenki számára szinte lehetséges, elérhető. A zene tanulása, a zenei képességek fejlesztése, az aktív zenélés viszont csak részben elérhető mindenki számára, leginkább az oktatási folyamat egy kis részeként valósul meg. Zeneiskolai, vagy más jellegű zeneoktatásban bizony az embereknek egy részének van lehetősége részt venni. A zenetanulás kapcsán hatványozottan igaz ez az átlagtól eltérő, a beteg, fogyatékos, vagy rendellenességgel élőkre, hiszen a klasszikus értelemben vett zeneoktatás számukra sok esetben elérhetetlen, nem megoldott. Pozitívum azonban, hogy ha az oktatás nem is, a zeneterápia és zeneterápiás foglalkozások viszont jelen vannak, sőt, sokszor a zenei ingerek kapcsán kifejezetten nagy hangsúlyt kapnak a fejlesztés, a gyógyítás keretein belül. Saját tapasztalataim alapján a zeneterápiás foglalkozásokat rendkívüli örömmel, pozitívan fogadják az emberek, nemtől, kortól, zenei előképzettségtől és egészségügyi állapottól függetlenül. Feltűnő és egyértelmű, hogy ha a zenei tevékenységekből teljestményorientáltságot felváltja az örömteli, szabad és számonkéréstől mentes zenei tevékenység, a fejlesztésre és prevencióra, vagy akár gyógyításra fókuszáló zene,

akkor az öröm, a nyitottság és az érdeklődés nem lankad. Ezek a tapasztalatok formálták bennem az igényt arra, hogy ezt a két pillért áthidalni, összekötni igyekezzek. Hogy a zenei jellegű tevékenységek kapcsán egyszerre legyen elérhető az oktatás és edukáció éppúgy, mint a gyógyítás, fejlesztés és prevenció. A zene így remek lehetőség lehet a testi-lelki egészség megőrzésére, fenntartására. A zene és az aktív zenélés igenis lehet elérhető mindenki számára, lehet inkluzív és lehet eszköze az elfogadásnak, a befogadásnak. A kérdés már csak az, hogyan lehet mindezt megvalósítani? Hogyan lehet zenélni úgy, hogy mindenki örömét lelje benne? Hogyan lehetne zenélni úgy, hogy annak jótékony hatásait mindenki élvezhesse? Ezek a kérdések adták a fő motivációt, hogy olyan irányokat, módszereket, technikákat, alkotói ötleteket kutassak és építsek bele pedagógiai és zenei munkásságomba, melyek a zenei nevelés hagyományos gyakorlatától eltérő, új szemlélettel közelítenek a jótékony hatású zenés tevékenységek felé. Mindezen gondolatsor érlelte a motivációt és igényt arra a törekvésre, hogy a zenei nevelésbe, az oktató jellegű zenés tevékenységekbe annak szerves részeként szőjem bele zene terápiás, fejlesztő, prevenciós, inklúziós elemeit is. Hogyan lehetne elérni, hogy a zene és zenés tevékenységek által az oktatási célok mellett a harmonikus személyiségfejlesztés céljai is megvalósulhassanak? Hiszen ez a törekvés teljes mértékben igazodik az oktatás-nevelés filozófiájához és igényeihez, a folyamatosan és gyorsan változó társadalmi körülményekhez, feltételekhez, elvárásokhoz, a 21. század kihívásainak tükrében. Ehhez hívható tehát segítségül a zene, a jó zenélés, a zenével nevelés, fejlesztés, érzékenyítés, mert, ahogy már az ókori bölcsész Arisztotelész is vallotta, *miként a testnevelés a testnek bizonyos minőséget ad, éppúgy a zene is képes formálni a lelkületet.*

Tóth-Bakos Anita

A témaválasztás szakmai háttere

A zene egyidős az emberiséggel, az idők kezdete óta kiváltságos helyet foglal el az emberek életében, jelentős hatást gyakorol testre, lélekre, érzelmekre, egészségre, társas kapcsolatokra. Ennek megfogalmazása igazán sokszínű. Némely magyarázatokban a zenét a varázserővel társították és az istenek ajándékának tekintették. Az ókori kultúrákban a zenének jelentős erkölcsi hatást tulajdonítottak, mondván, a zene hatást gyakorol az emberek erkölcsi viselkedésére, gondolkodására, jellemére. Platón állítása szerint a zenének nyugtató és ingerlő hatása van, elismerve ezek közül mindenekelőtt az elsőt, amely véleménye szerint az ember harmonikus egyensúlyához szükséges. Ezzel szemben Arisztotelész elmélete alapján a zene tisztító és szórakoztató hatással rendelkezik. Meggyőződése volt, hogy az ember megtisztulásához, „katarzisához" az ingerlő hatás szükséges. Ami minden magyarázat megfogalmazásban közös, hogy a zene olyan erővel bír, amely hatást képes gyakorolni az emberre, az *ember* gondolkodásának, viselkedésének, *attitűdjének* alakulására.

A zeneterápia, mint tudományág és alkalmazott módszer hivatott összefoglalni elméleti és gyakorlati szempontból mindazt, ami a zene általi gyógyítást, a zene közreműködésével kiváltott pozitív hatásokat összefoglalja. Felmerül azonban a kérdés, mi is a zeneterápia valójában, mi a tudományos alapja a zene különleges erejének, hatásának. A Zeneterápiás Világszövetség Klinikai Gyakorlati Bizottsága az 1996-ban, Hamburgban megrendezett Zeneterápiás Világkongresszuson a következőképp határozta meg: „Zeneterápia során a képzett zeneterapeuta, egy tervezett folyamatban használja a zenét vagy zenei elemeket (hang, ritmus, dallam, harmónia) annak érdekében, hogy elősegítse a kommunikációt, kapcsolatokat, tanulást, kifejezést, mobilizációt, szervezést, szerveződést. Ezek mellett pedig terápiás hatást gyakoroljon fizikai, emocionális, mentális, szociális és kognitív területeken. A zeneterápia célja, hogy az egyén lehetőségeit feltérképezze és/vagy sérült funkcióit helyreállítsa, így jobb intrapszichés és/vagy interperszonális integrációt tegyen lehetővé, s a prevenció, rehabilitáció vagy kezelés következtében a személy minőségileg jobb életet élhessen."

A zene erejének és jelentős hatásainak tudatosítása indokolta és megalapozta a zeneoktatás fontosságát is. Már az ókori görög és római nevelésben kulcsfontosságú része volt az oktatásnak, része volt a „hét mesterségeknek", később pedig a középkorban is központi szerepet töltött be a hét szabad művészet keretein belül.

Minden történeti áttekintés és magyarázat mellett mégis gyakran merülnek fel az olyan kérdések, mint a: miért és hogyan? Miben rejlik a zene varázslatos ereje? Hogyan képes a zene gyógyítani? Hogyan lehet a zene által fejleszteni? Mi az alapja a jól ismert Mozart hatásnak? Valóban okosabb, aki zenét hallgat, vagy zenél? Mi az alapja a zene pozitív transzferhatásának? Jelen monográfia ezekre a kérdésekre keresi a választ és ezzel együtt arra hivatott rámutatni, hogy a zene, zenés tevékenységek, egyes zeneterápiás és zenepedagógia irányzatok miképp váltanak ki pozitív hatásokat, alapozva a művészetek komplex együtthatására. Olyan zenepedagógiai és zeneterápiás irányzatokat mutat be, melyek multidiszciplináris jellegüknél fogva még inkább hatékonyabbá teszik a fejlesztést, a harmonikus és komplex személyiségfejlődést. Hiszen mára már sokszoros bizonyítást nyert az a tény és állítás, miszerint a zene, a zenei tevékenységek és foglalkozások kiemelkedően magas fejlesztő hatással bírnak. E jelenség még hatványozottabban fejt(het)i ki hatását a sérült, illetve hátrányos helyzetű embereknél, egyéneknél. A zene segítségével valósul(hat) meg fejlődésük intellektuális, emocionális, mentális, szociális szinten egyaránt. Az éneklés, a hangszerjáték, az improvizatív zenés tevékenységek pedig minden résztvevő számára biztosítják a zenélés örömét, a megélt zenei élmények általi fejlesztést és fejlődést, a társas kapcsolatokba való beépülést, a másság iránti elfogadást, a befogadás attitűdjének erősítését, és legyen szó akár gyermekről vagy felnőttről, egészséges vagy hátrányos helyzetű egyénről.

A munka célja összefoglalni a zenepedagógia és zenepszichológia főbb ismereteit, melyek utat mutatnak a zene inkluzív felfogása irányába. Ennek a törekvésnek eredményeképp további célja bemutatni azokat a nagyrészt „alternatív" zeneoktatási és módszereket, koncepciókat, melyek multidiszciplináris jellegüknek köszönhetően alkalmasak a zenei nevelésen túl a komplex és harmonikus személyiség fejlesztésére, az intellektuális és érzelmi képességek, a megismerő folyamatok, valamint nem utolsó sorban a szociális kompetenciák egyidejű bővítésére. Sőt, terápiás elemekkel is rendelkeznek, minek köszönhetően terápiás célokra is bizonyítottan alkalmasak és alkalmazhatók. A módszerek, illetve azok egyes elemeinek további kiemelkedő jellegzetessége, hogy alkalmazásuk rendkívül sokoldalú, kortól, nemtől, egészségügyi állapottól és előzetes zenei előképzettségtől függetlenül egyéni és csoportos formában is megvalósíthatóak. A bemutatásra kerülő módszerek nemzetközi viszonylatban a Dalcroze-Euritmia, Montessori pedagógiája, az Orff-módszer, a Ward-módszer, Willems zenepedagógiai koncepciója, a Suzuki módszer, az Ulwila színes kotta módszer, valamint magyar vonatkozásban a Kodály-módszer, a Kovács-módszer, Kokas Klára komplex művészetpedagógiája, Sáry-módszer. A munka további részét képezi a kutatási rész, mely több kutatásból emeli ki azokat a részeredményeket, melyek tartalmukkal és értékükkel szorosan kapcsolódnak a munka témájához és küldetéséhez. Három kutatási kérdés, inkább kutatási téma köré épült eredmények kerülnek bemutatásra, melyek a Selye János Egyetem Tanárképző Kar Óvó- és Tanítóképző Tanszékén hallgatóinak attitűdjét vizsgálják a művészeti nevelés, a zenei nevelés kapcsán.

A habilitációs munka kapcsán fontos kitérni arra is, hogy a munka tartalmi szempontból jelen formájában a habilitációs eljárás céljából került összeállításra a szerző/pályázó két korábbi, társszerzésben megjelent monográfiájából: *Csehiová A., Tóth-Bakos A.: MŰVÉSZET-EDUKÁCIÓ-TERÁPIA: Inspirációk, kölcsönhatások, interdiszciplináris megközelítések* és *Tóth-Bakos A., Csehiová A.: Zene az inklúzió jegyében : Alternatív zenepedagógiai és zeneterápiás irányzatok a komplex fejlesztés és a befogadó nevelés jegyében = Music in the Spirit of Inclusion - Alternative music education and music therapy approaches for complex development and inclusive education*. A habilitációs munka zárásaképp ennek okán csatolásra

kerültek az említett monográfiák szakértői véleményei, továbbá doc. dr. univ. Agáta Csehiová, PhD., a SJE TKK Óvó- és Tanítóképző Tanszékének docense, a monográfiák társszerzőjének szakértői véleménye.

A zenei élmény, mint a világ megismerésének egyik lehetséges eszköze

A fejezethez kapcsolódó alfejezetek:

- A zenei kogníció
- Zenepszichológia, avagy a zene lélektani hatásmechanizmusa
- Zene és terápia
- Transzferhatások a zenében
- Komplex személyiségfejlesztés és transzferhatások

Inkluzív szemlélet és befogadó nevelés

A fejezethez kapcsolódó alfejezetek:

- Az inkluzív oktatás, nevelés alapelvei
    - Az inklúziós index

Terápiás elemek, prevenció, inklúzió és a művészetek személyiségfejlesztő hatása

A fejezethez kapcsolódó alfejezetek:

- Művészet, mint terápiás eszköz
- A művészetterápia és fajtái, típusai
- Zeneterápia
    - Művészetterápiák és élményterápia

Komplex fejlesztés zenével, zenés tevékenységek által

A fejezethez kapcsolódó alfejezetek:

- A zene hatása a képességek, valamint az intellektuális és szociális kompetenciák fejlesztésére a kutatások tükrében
- Alternatív módszerek és reformpedagógia, illetve zenepedagógia és zeneterápia
- Alternatív módszerek, koncepciók, programok a zene központi szerepével
    - ***Émile Jaques Dalcroze módszere, avagy a „Dalcroze-euritmia”***
    - ***Maria Montessori és a Montessori pedagógia***
    - ***Justine Ward és a Ward-módszer***
    - ***Kodály Zoltán és a Kodály módszer***
    - ***Edgar Willems koncepciója***
    - ***Carl Orff és az Orff-módszer***
    - ***Shinichi Suzuki és a Suzuki módszer, avagy a „szeretet pedagógiája”***
    - ***Maurice Martenot koncepciója***
    - ***Dr. Kovács Géza és a Kovács-módszer***
    - ***Heinrich Ullrich és az Ulwila (színes kotta) módszer***
    - ***Kokas Klára és a Kokas Klára komplex művészeti programja, mint pedagógia és terápia***
    - ***Sáry László koncepciója és a Kreatív Zenei Gyakorlatok elnevezésű pedagógiai és zeneterápiás módszere***

A 12 módszer személyiségfejlesztő és inkluzív szemléletű értékelése

Az ismertetett és bemutatott 12 zeneterápiás és zenepedagógiai koncepcióról, módszerről összességében megállapítható, hogy az egyes megközelítések kialakulásának ideje és helye rendkívül változatos, továbbá, hogy létrehozóik a pedagógia, a nevelés, illetve a zene területein aktívan tevékenykedő szakemberek. Koncepcióikkal az éppen aktuális nevelési-oktatási, illetve zenepedagógiai kihívásokra reagáltak. Saját megközelítéseik egyfajta reakcióként jöttek létre a tapasztalt problémákra, nehézségekre. Megfigyelhető azonban több olyan pont és elem, mely visszaközön mind a 12 bemutatott koncepcióban. Elmondható tehát, hogy a világ különböző pontjain, különböző időben tevékenykedő szakemberek által létrehozott megközelítések egyforma, vagy legalábbis hasonló szemléletben látják a megoldást a tapasztalt nehézségekre, kihívásokra. A módszerek mindegyikének egyik alappillére a befogadó szemlélet, az inklúzió. A bemutatott módszerek létrehozói mind azzal a céllal alkották meg saját koncepcióikat, hogy azok bárki számára alkalmazhatóak legyenek, ez által a zenét, a zenei nevelést mindenki számára elérhetővé tegyék annak minden jótékony és fejlesztő hatásával. A bemutatott koncepciókat nevezhetjük alternatív módszereknek, vagy inkluzív megközelítéseknek is, hiszen egy olyan járható útját kínálják a zenei edukációnak, melynek középpontjában a személyiségfejlesztés, a komplex fejlesztés áll. Így annak ellenére, hogy a bemutatott koncepciók közül akadnak, amelyek nem kevesebb, mint 100 éve jöttek létre, mégis aktuálisak az oktatás, a zeneoktatás mai kihívásait és céljait tekintve is.

A bemutatott módszerek jelentős egyéni megközelítéseket, szempontokat, eszközöket vonultatnak fel, tartalmukban és küldetésükben több párhuzam, közös vonás és alapelv is felfedezhető. Néhány fontos elemet kiemelve, a következőképpen foglalhatók össze: Émile Jaques-Dalcroze a ritmikai képzés fontosságát emelte ki a zenei nevelés kezdetén. Shinichi Suzuki az ismerős dallamok hallás utáni elsajátítására tette a hangsúlyt. Justine Bayard Ward a pedagógus személyét emelte ki, aki a gyermekkel sokat foglalkozva képes a pozitív hatásra. Edgar Willems, a zene anyanyelvhez hasonló elsajátítására hívja fel a figyelmet. Maurice Martenot elsősorban a játékos készségfejlesztést helyezi a középpontba. Maria Montessori célja a gyermekek jó zenehallgatóvá nevelése. Carl Orff zenepedagógiai üzenetében a kreativitás és a komplexitás ereje jelenik meg, a „gesamtkunstwerk”, azaz “összművészet” szemlélete nyomán, és akinél valóban találkozik a beszéd-ritmus-dallam-mozgás, a zenés színpadi játék érdekében.

Az egyértelműen identifikálható közös vonások, tézisek pedig a következőképpen emelhetők ki:

- ***A kisgyermekkortól szükséges fejlesztés:*** részben a képességek, a zene iránti fogékonyság kiművelésének idő-szükséglete, részben a kisgyermekkori fokozott szenzibilitás indokolja a zenei nevelés mielőbbi megkezdését. A bemutatott módszerek mindegyik nagy hangsúlyt fektet a kigyermekkori zenei nevelésre, ehhez igazítja a tartalmi sajátosságokat, a módszereket, a körülményeket vagy az eszközöket is, ideális közeget kialakítva ezzel a gyermekek számára. A bemutatott módszerek mind kiemelik, hogy a gyermekkor természetes aktivitásai, mint az utánzás, a játék remek alapként szolgálnak a zenei képességek fejlesztéséhez. Ez a szemlélet egybevág a gyógypedagógia és az orvoslás gyakorlatával is, miszerint egy segítő folyamatot, tevékenységet érdemes mihamarabb elkezdeni, nem véletlenül kap nagy hangsúlyt a korai felismerés és a korai fejlesztés fontossága is. Mindez megalapozza a sikeres inklúziót, a kirekesztésmentes befogadást és elfogadást.
- ***Aktív, cselekvő zenetanulás:*** a személyes tapasztalatszerzés vezethet el a zene kínálta flow-élményhez, míg a másodlagos ismeretek csak mélyítik a szakadékot az iskola és az élet között. A módszerek mind kiemelik az aktív cselekvés fontosságát és előtérbe helyezik az aktivizáló, tevékenységalapú technikákat, minden esetben az elméleti ismeretek másodlagos helyet

kapnak, csak később, minden esetben a gyakorlati tapasztalatra épülve jelennek meg. Az aktivizálás nem csak a pedagógiai módszerekben kap hangsúlyos szerepet, de a gyógyítás, a fejlesztés és a terápiák alapja is – a cselekvés, a mozgás és aktív tapasztalat hatása az idegrendszerre, ezáltal az egész testre és lélekre. A tapasztalatszerzés az érzékenyítés egyik alapvető pillére is, amely az előítéletek és diszkrimináció leküzdésének, ezáltal az inklúzió megteremtésének is egyik fontos módszertani eleme.

- ***A zenei nevelés mindenekelőtt személyiségfejlesztés:*** a zene révén jobb, be- és elfogadóbb, emocionálisan fejlettebb, szociábilisabb, kreatívabb felnőttek válnak a gyerekekből. A munka igazi szépségét az adja, hogy ennek belátása nem távolít el a zenei minőség igényétől, nem szorítja háttérbe a tehetséggondozást, a különleges képességűek megfelelő fejlesztésének lehetőségeit (Gönczy, In: Vas, 2015). A módszerek megalkotói mind az egészséges és boldog gyermek, ember képét helyezték előtérbe, és a zenére, mint ennek elérésének, fenntartásának egyik lehetőségeképp tekintettek. Ennek fényében a fejlődés, a formálódás egy komplex, minden területre kiható folyamatként jelenik meg a zenei tevékenységek kapcsán.
- ***Zenepedagógiai és zeneterápiás módszerek is egyszerre*:** a módszerek sajátossága, hogy egyidejűleg fókuszálnak a zenetanítás mellett a képességfejlesztésre, a komplex és harmonikus személyiségfejlesztésre, előtérbe helyezve a zene prevencióra irányuló terápiás hatását és pozitív transzferhatását. Mind a személyiségfejlesztés, mind pedig a prevenció, az inkluzív nevelésben is fontos szerepet töltenek be a felzárkóztatás és fejlesztés jegyében.
- ***Komplexitás*:** A bemutatott módszerek igazi ereje azok komplex jellegében rejlik, ugyanis a zenei elemek mellett nagy hangsúlyt fektetnek más művészeti ágakra, továbbá a mozgásra, az önkifejezésre, a személyiségfejlesztésre, a kommunikációra, képesség- és készségfejlesztésre. Az összes bemutatott módszer a zenére, mint egy komplex tevékenységre tekint és, mely komplexitás a transzfer lehetőségét is adja a tudás, a megszerzett képességek és készségek átvitelére, más területeken való érvényesítésére. Mindezek által fontos részét képezik a fejlesztésnek, az integrációnak és inklúziónak.
- ***Alternatív megközelítés:*** a hagyományos zeneoktatási, hangszeroktatási és zeneterápiás módszerektől eltérő alternatívát kínálnak, melyek szerzői a klasszikus zeneoktatás nehézségeire, hibáira és tökéletlenségeire reagálnak, kilépve a követelményrendszerek és elvárások szigorú rendszeréből. Mindemellett a szerzők elismerik és elfogadják a zeneoktatás és zeneterápia hagyományos módszereit és technikáit, saját megközelítésüket egy további lehetséges útként kínálják. Nem felcserélni, helyettesíteni kívánják az eddig elfogadott és használt megközelítéseket, hanem egyfajta új szemléletként, alternatívaként tekintenek saját koncepcióikra. A módszerek mindegyikében megjelenik az inkluzivitás is, a szerzők saját koncepcióikat olyan elemekből építik fel, melyek mindenki számára hozzáférhetőek, elsajátíthatóak. Mindezek célja, hogy a zene, a zenei nevelés, ezáltal a zene jótékony hatásai minél szélesebb körben érvényesülni tudjanak, széles körbe eljuthassanak a befogadó szemlélet jegyében. Olyan elemekre épülnek, melyeknek külső körülmények, adottságok meglététől nem függenek. Elmondható, hogy a bemutatott módszerek alkalmazhatóak mindenki számára, nemtől, kortól, zenei képzettségtől, egészségügyi állapottól, szociális, gazdasági, társadalmi helyzettől függetlenül.
- ***Egyszerűség, elemiség*:** A módszerek mindegyikében megjelenik az igény az egyszerűségre. Arra törekszik, hogy a zene legelemibb elemeiből, egységeiből kiindulva építkezzen. Az egyszerű elemek tökéletes elsajátítása a kulcs a komplexebb, bonyolultabb egységek felé. Legyen szó zenei elemekről, képességekről, hangszerekről, hangzásról vagy alkotásról. Ez a megközelítés az inkluzív nevelésben betöltött fontos szerepének is a kulcsa, hiszen arra alapoz, hogy az egyszerű elemek mindenki számára befogadhatóak, az egyéni igények és lehetőségek szabják meg, hogy meddig lehetséges ezekből az egyszerű elemekből építkezni.
- ***Gyermekközpontúság:*** mindegyik módszer legfontosabb alapelve a gyermekközpontúság, a gyermekek szeretete és elfogadása, mely a gyermekek iránti tiszteleten és figyelmen alapszik.

Másrészt kiemelkedően fontos szerepet kap a természetes fejlődés, a gyermekek életkori sajátosságainak, fejlettségi szintjének, a képességeik és készségeik szintjének és a gyermeki lét sajátosságainak figyelembevétele. Ebből a szempontból szintén kiemelhető a koncepciók inkluzív szemlélete, mivel a befogadás alapja az elfogadás, a tisztelet, az egyedi igények figyelembevétele, valamint az aktuális lehetőségekhez való alkalmazkodás.

- ***Zenei anyanyelv:*** a módszerekben a zene egyfajta kommunikációs jelleggel is bír, a zenei készégek és képességek fejlesztése az anyanyelv elsajátításának analógiájára épül. Ezzel a koncepciók megalapozzák és kialakítják a zenei anyanyelvet és a zene általi kommunikáció képességét, a zenével történő önkifejezést és közlést. Az inkluzív nevelés, inkluzív szemlélet, vagyis a befogadás egyik kulcsfontosságú pillére a hatékony kommunikáció. Önmagunk, érzéseink, igényeink kifejezése, közlése, annak helyes megértése nélkül elképzelhetetlen lenne a hatékony befogadás, elfogadás, ez által a befogadó nevelés.
- ***Zenei tehetség*****:** A koncepciók egységesen közelítenek a zenei tehetség kérdéséhez, mégpedig abban a szellemben, hogy a zenei tehetség csírája, lehetősége ott van mindenkiben. Annak kibontakoztatásában a környezetnek kiemelkedően fontos szerepe van. Nem tesz különbséget tehetséges és tehetségtelen között, hanem arra fókuszál, hogy olyan közeget teremtsen, ahol a tehetség így, vagy úgy, kibontakozhat. Ebben a szemléletben válik a zene igazán inkluzívvá, megadja ez esélyt és lehetőséget mindenki számára, hogy a maga igényei és lehetőségeihez képest a zeneisége, zenei képességei, tehetsége ki tudjon bontakozni.
- ***A mozgás és zene egysége:*** a mozgás és a zene összekapcsolása, a dallam, vagy a hangmagasság, ritmus, vagy egyenletes lüktetés mozdulatokkal, kézjelekkel történő kifejezése, a zene mondanivalójának mozgással, dramatizálással történő megjelenítése fontos szerepet kap minden bemutatott módszerben. A mozgás, a mozdulat az emberi lét egyik alapja, jelen van mindenkinél, minden körülménytől, képességektől, fejlettségi szinttől, állapottól függetlenül. Így annak zenével való összekapcsolása képes mindenkihez közelebb hozni a zenét. A zenét sok esetben tévesen a magasabb szintű kognitív képességekhez kapcsoljuk, összetettebb dologként kezeljük, mint amilyen valójában. A mozdulathoz, mozgáshoz való kapcsolódása révén maga a zene, a zenei élmény is természetesebb, egyszerűbb, az emberhez közelállóvá válik, támogatva az inklúziót. Mindemellett ahogy a zene és a művészeti ágak a művészetterápia révén hivatottak prevenciós, fejlesztő célokat teljesíteni, úgy a mozgás is a fejlesztés egyik eleme, mely megjelenik a mozgásterápiás irányzatokban és a művészetterápiában (tánc- és mozgásterápia, zeneterápia) is.
- ***Alternatív kottázási módszer*****:** a zenei írás-olvasáskészség fejlesztését is a hagyományostól eltérő módon valósítják meg a fent említett koncepciók. Az öt vonalas vonalrendszerben való kottázás mellőzése mellett a kottaolvasás hagyományos módszereire is több alternatívát kínálnak a bemutatott koncepciók. Alapjai a színek (Ulwila), számok (Ward), illetve betűk (Kodály, Orff), képek (Suzuki) vagy szóbeli utasítások (Sáry), és hangsúlyozzák, hogy a zenei készségek remekül fejleszthetőek már a kottaolvasási készségek kialakulása előtt. A bemutatott kottázási módszerekkel kottázott dallamok, partitúrák a könnyű eligazodás mellett igazi képzőművészeti remekművek is egyben. Az alternatív kottázás függetleníti a zeneoktatást a hagyományos kotta ismeretének feltételétől, melyről köztudott, hogy a hagyományos zeneoktatás alapját képezi, ezzel további lépést megtéve az inklúzió, az inkluzív zeneoktatás irányába. Vannak ugyanis, akik a hagyományos kottázást nem akarják, vagy épp nem tudják elsajátítani, ami jelentős korlátozást jelent a hagyományos, klasszikus zeneoktatásban. A kottázás központi helyről való elmozdítása, utánzás, kézjelek, szimbólumok alapján történő eligazodás, alternatív kottázási elemek alkalmazásával a zene kódrendszere azok számára is olvasható, értelmezhető lehet, akik az ötvonalas kottában nem igazodnak el.
- ***Hangszerjáték*****:** a módszerek mindegyike újszerű megközelítést kínál a hangszeren való játék elsajátítására, melynek a mozgás és testhangszerek alkalmazása mellett a természetközeli eszközök, tárgyak felhasználására, valamint a gyermekek igényeihez és életkori

sajátosságaihoz igazított hangszerek (kisebb méretű, könnyen megszólaltatható hangszerek) alkalmazására helyezik a hangsúlyt. Egyértelműen kikerülik a hangszeren való játék tanulásának megszokott, formális és kötött, teljesítményorientált módszereit. A hangszertanulás egyik feltétele a hagyományos zeneoktatásban a kotta, a hangok ismerete és emellett is a hangszerek megszólaltatásának elsajátítása hosszú időt, akár éveket is igénybe vehet. Több olyan hangszer is van, melynek megszólaltatása bizonyos adottságokhoz, képességekhez kötött, ezzel kizárva a muzsikálni vágyók egy részét. Az alternatív koncepciók ezzel ellentétben arra helyezik a hangsúlyt, hogy a hangszeres zenei élmény is eljuthasson mindenkihez. Könnyen megszólaltatható, vagy mindenki számára megszólaltatható hangszerekre irányítják a figyelmet, ezzel szintén az inkluzív megközelítést, illetve szemléletet erősítve. Hangszerként tekintenek az énekhangra, a test által kiadott hangokra, a körülöttünk megtalálható hétköznapi tárgyakra, a természet hangjaira, melyeket ezáltal a zenei élményt központi elemévé emelik.

- ***Zenehallgatás*:** A bemutatott koncepciók mindegyikében központi helyet kap a zenehallgatás, a zenei élmények gyűjtése és az élmények feldolgozása, értelmezése és kifejezése. A koncepciók hangsúlyozzák, hogy a zenehallgatás nem egy passzív tevékenység, hanem egy aktív munka, mely nem zárul le a zenei ingerek befogadásával, hanem csakis azok feldolgozásával, értelmezésével együtt alkot szerves egységet. A zenehallgatás aktív tevékenységgé tétele hozzájárul a zenei ízlésformáláson túl különböző képességek, agyi területek egyidejű aktivizálásához, ami egyéni igényekhez és lehetőségekhez igazítható, mindenki részére megvalósítható, inkluzív zenei tevékenység. A zenehallgatás aktivizálása továbbá bekapcsolja a kognitív képességeket, nem csak az alapvető, egyszerűbb, de a magasabb szintűeket is, mint a logikus, problémamegoldó, vagy épp a kritikus gondolkodás. Manapság életünket egyfajta „zenei kulissza" veszi körül a média és a digitalizált világ által, mely passzív befogadókká teszi az embert, kikerülve a hallottak feldolgozását. Ebben a tekintetben kiemelten fontos a passzív befogadó helyett aktív feldolgozóként értelmezni a minket érő akusztikus, zenei ingereket. Az inklúzió tekintetében is rendkívül fontos az ingerek feldolgozása, értelmezése, a kognitív képességek mozgósítása a zenei ingerek, a zenehallgatás által.
- ***Értékes zenei anyag*:** A bemutatott módszerek mindegyike nagy hangsúlyt fektet a zenei szemelvények, zenehallgatási művek, részletek és dalanyag kiválasztása és összeállítása során a minőségre, mint kritériumra. A zenei anyagok alapját csakis értékes, kiváló színvonalú anyag képezheti, a gyerekdaloktól indulva, a népdalokon (saját nemzet dalai és más nemzetek dalai egyaránt) és műdalokon keresztül a komolyzene és más zenei irányzatok irányába. Az inkluzív szemlélet jegyében ez jelentősen hozzájárul a kulturális értékközvetítés és szemléletformálás gazdagításához.
- ***Globális megközelítés*:** A bemutatott koncepciók szerzői mind egyetértenek abban, hogy a zene szorosan kapcsolódik más művészeti ágakhoz, mint a képzőművészet, az irodalom, a dráma, a történelem, a mozgás, a természet és mindezekkel együtt érdemes tekinteni a zenére, mint egyfajta „összművészeti inspirációra", illetve művészeti kapcsolódási pontokra. Ebben a szemléletben nagy valószínűséggel mindenki megtalálhatja a magához leginkább passzoló zenei ingereket, tevékenységeket az inklúzió jegyében.
- ***Fejlesztés*:** A bemutatott módszerek mindegyike rávilágít a zene transzferhatásában rejlő erőre, miszerint a zenei képességek fejlesztése csakis az egyéb (motoros, vagy kognitív) készségek és képességek egyidejű fejlesztése által valósulhat meg és fordítva, a zenei képesség- és készségfejlesztés által megy végbe a komplex és harmonikus személyiségfejlődés is. A fejlesztés jegyében érdemes kiemelni azt is, hogy a koncepciók olyan elemekre épülnek, amelyek nem igényelnek magasabb szintű képességeket, az alapvető képességekre, a fejlődés természetes ütemére épülnek, ez által tényleg mindenki számára elérhetővé téve a zenét, a zenetanulást, a zeneterápiát.
- ***Szabad alkotás*:** A módszerek kiemelkedően fontos eleme az improvizáció és a gyermek szabad alkotási készségének támogatása, melyek rendkívüli módon fejlesztik az önkifejezést,

ezáltal a kommunikáció verbális és nem verbális csatornáin történő kifejezést és a személyiségfejlődést. Az improvizációra gyakran tekintünk egyfajta képességként, mely bizonyos adottságokat, esetleg tehetséget igényel. A bemutatott koncepciók épp ennek ellenkezőjét hangsúlyozzák, hogy az improvizációra mindenki képes, a szabad alkotás képessége ott van mindenkiben, amennyiben lehetőséget adunk annak kibontakoztatására, továbbá, hogy az improvizáció fejleszthető, már a legelemibb szintektől elkezdve megvalósítható. Annak lehetősége, hogy a zenében mindenki szabadon alkothat, egyenes utat kínál annak irányába is, hogy mások szabad alkotását, ezáltal másokat is elfogadjunk, megértsünk és befogadjunk.

- ***Emocionalitás*:** Abban nagy valószínűséggel mindenki egyetért, hogy a zene hat az érzelmeinkre, és ez a hatás kölcsönös, aktuális érzelmeink is hatnak a zene befogadására. Ezt a folyamatot sem tekinthetjük azonban kizárólag egy passzív hatásnak. Kölcsönössége révén válik passzív folyamatból aktívvá, mely által a zene befogadása, átélése és kifejezése pozitívan járul hozzá az érzelmi átélés, érzelmek befogadása és kifejezése terén, saját, illetve mások érzéseinek megértésén keresztül az érzelmi intelligencia fejlesztéséhez. Míg értelmi intelligenciánk a megértést, érzelmi intelligenciánk az empátiát, a toleranciát és az elfogadást segítik.
- ***Szocializáció*:** A zene szinte minden esetben több résztvevőből álló folyamat, mely az alkotóból és befogadóból áll. Még a zenehallgatás sem magányos tevékenység, hiszen annak egyik része a hallgató, a másik része az alkotó (még egy felvétel hallgatása során is, hiszen a rögzített felvétel is más ember tevékenységének eredménye). Ebben a folyamatban is megjelenik a kölcsönös egymásrahatás a felek között. A közös zenélés, csoportos alkotás pedig további értékekkel gazdagítja ezt a folyamatot, mint a közös muzsikálás öröme, kölcsönös figyelem, kommunikáció, akció-reakció. Mindezek által az egymásra való odafigyelés, elfogadás, tolerancia és befogadó szemlélet minden bemutatott módszerben megjelenik, támogatva a szocializációs képességek fejlődését, a társadalomba való hatékony beilleszkedést.
- ***Élményszerzés*:** A bemutatott módszerek mindegyike az aktív alkotásra, a szabad aktivitásra, élményszerzés és tapasztalás útján történő tanulásra törekszik. Élményeket csakis az adhat, amit átélünk, tapasztalunk. Ez a megközelítés az élménypedagógia alapja – az agy-szív-kéz összekötése[1]. Az élmények aktivizálják érzelmeket, a pozitív visszacsatolás pedig a megerősítést, az előrelépést. Ahogy a tanulás, úgy a fejlesztés sem valósulhat meg aktív tevékenykedés, tapasztalatszerzés nélkül. Az integrációs és inklúziós foyamat alapja is minden esetben ez a fajta ciklikus folyamat. Az a gyermek, az az egyén, aki nem találkozik zenei ingerekkel, nincs is lehetősége ilyen jellegű élményeket szerezni. Akihez viszont a zene ilyen jellegű élményei eljutnak, lehetőséget kap a fejlődésre, az élmények és a tapasztalatok által. Ebből a szempontból kivételesen fontos, hogy a zenére, a zenei jellegű tevékenységekre úgy tekintsünk, mint mindenki számára hozzáférhető és elérhető élményre.
- ***Sikerélmény*:** A bemutatott módszerek mindegyike a támogató közeg és az aktivitás fontosságát hangsúlyozzák, ezáltal a gyermekek saját tapasztalataik, élményeik által sikerélményt érnek el. Ez a sikerélmény erősíti önbizalmukat, kezdeményezőkészségüket és nyitottságukat további felfedezések, kihívások keresése irányában. Az új kihívások további aktivitásra sarkallják az embert, mely egy megfelelő, támogató és elfogadó közegben újabb élményekhez, sikerekhez vezetnek. Ez a folyamat így „öngerjesztővé" válik, újabb és újabb sikerekhez vezetve. Ezt a folyamatot a terápiás gyakorlatban is sikerrel alkalmazzák, mint élményterápia és terápiás rekreáció, prevenciós és segítő eljárások (Csehiová – Tóth-Bakos, 2022). A zenei élményeket, tevékenységeket tekintve gyakori, hogy annak sikerét teljesítményi kritériumokhoz kötik (ez a hagyományos zeneoktatás alapja is), így a siker is egyfajta

[1] Lásd még: Csehiová, A. – Kanczné Nagy, K.: *Az élménypedagógia helye és szerepe a felsőoktatásban*. Neveléstudományi kutatások a Kárpát-medencei oktatási térben: A 4. Kárpát-medencei Oktatási Konferencia tanulmánykötete. Komárno: SJE, 2019. 362-373 o. ISBN 978-80-8122-310-5, CD-ROM

teljesítménnyé válik, mely komoly követelményrendszeren alapszik. Amint a zenéből, a zenei tevékenységekből kivonjuk ezt a fajta követelményorientáltságot, úgy adunk lehetőséget a sikerélmény pozitív terápiás hatásának.

A bemutatott személyiségek nemzetközi és magyar vonatkozásban is értékálló zenepedagógiai örökséget hagytak az utókor számára. Hitvallásukkal létjogosultságot teremtettek módszereiknek a 21. században is, és nem utolsó sorban inspiráló utakat nyitottak az új tudományág, a zeneterápia felé, valamint az érzékenyítő és elfogadó (inkluzív) szemlélet nyomán (is) a harmonikus és komplex személyiségfejlesztés irányába.

Zene, zenei nevelés, művészet attitűdök a pedagógushallgatók optikáján keresztül – a kutatás célja, fő kérdésfelvetései, alkalmazott módszerei és eredményei

A művészetre és a kultúrára nevelés a közoktatás különböző szintjein és különböző formákban van jelen. A zene és a zenei nevelés ezek szerves részét képezik. Fő céljuk és küldetésük képessé tenni az egyéneket értelmezni a művészeteket, hogy tudásanyagot szerezzenek a művészeti alkotásokról, mindemellett legyenek tudatában saját kulturális identitásuknak és nem utolsó sorban képesek legyenek elfogadni mások kultúrájának értékeit. Ahogy az oktatási folyamatban is egyre nagyobb hangsúlyt kap az inklúzió, úgy a művészeti nevelésben, a zenei nevelésben is érvényesülnie kell a elfogadó szemléletnek. Ehhez feltétlenül szükség van a zenei nevelés gazdagítására és olyan módszerekkel, technikákkal való kiegészítésére, melyek a zenét és a zenei nevelést mindenki számára egyformán elérhetővé teszik. Ezen felül szerephez kell juttatni a tiszteletre nevelést a saját és a más kultúrák, művészi, esztétikai értékek, hasonlóságok és különbségek iránt egyaránt. Mindez együttesen alkot(hat)ja az elfogadás és a befogadás alappillérét, amely feltétlenül fontos és szerves részét kell hogy képezze a pedagógusképzésnek is. E szinten hatványozottan fontos, nem mindegy ugyanis, hogy a jövő pedagógusai milyen attitűdökkel indulnak a pedagóguspályára, mivel a pedagógus a következő generációk képviselőinek gondolkodását, attitűdjét formálja. A Selye János Egyetem Tanárképző Karán e szempontok kiemelt figyelemnek örvendenek, hiszen Szlovákiában működő kisebbségi felsőoktatási intézményről van szó. E ponton találkoznak a különböző kultúrák és művészetek sokszínű elemei, a szubjektív megközelítés alapján választott és preferált kulturális és művészeti ágak, irányzatok, továbbá a kisebbségi miliő kultúrájának sajátossága és sokrétűsége, valamint ezek kölcsönhatásai és kapcsolódási pontjai a multikulturalitás, az interkulturalitás, az elfogadás, a tolerancia jegyében, a 21. századi kihívások és determinánsok szempontjából.

Az alábbiakban több, a Selye János Egyetem Tanárképző Kar Óvó- És Tanítóképző Tanszék leendő pedagógusai körében végzett kutatásból kerültek kiemelésre azon részek, illetve részeredmények, melyek a tárgyalt témában iránymutató, visszajelzés értékű és relevánsan kapcsolódó kérdéseket kívánnak feltérképezni. A leendő pedagógusok tudásukról, ismereteikről tanulmányaik alatt rendszeresen számot adnak vizsgák és egyéb számonkérési formák keretein belül. Az ilyen jellegű számonkérési lehetőségek azonban nem, vagy csak minimális mértékben adnak teret a személyes visszajelzések, vélemények és a zenei neveléshez fűződő kapcsolat, attitűd feltérképezésére. A zenei tárgyak, kurzusok, vagyis egészében a zene, a művészetekhez fűződő kapcsolat márpedig legalább olyan fontos szerepet tölt be a leendő pedagógusok tanári pályája során, mint elméleti és gyakorlati tudásuk, hiszen attitűdjük, viszonyulásuk a zenéhez és a művészetekhez folyamatosan átszövi tanítási gyakorlatukat. Ezzel a tanulók számára az ismereteken túl értékeket is közvetítenek, befolyásolva a tanulók zenéhez, zenei neveléshez, illetve művészetekhez köthető kapcsolódását, viszonyulását. A hallgatók

visszajelzése továbbá fontos visszajelzést ad azzal kapcsolatban is, milyen mértékben nyitottak az alternatív, inkluzív elemeket tartalmazó, élményalapú zenei nevelés-oktatás irányába, melyek az oktató-nevelő célokon túl fókuszálnak prevencióra, a testi-lelki egészség megőrzésére, a személyiségfejlesztésre és a képességek és részképességek komplex fejlesztésére.

Zenei (művészeti) nevelés és pedagógusképzés a harmonikus személyiségfejlesztés jegyében

A kutatás ezen részében a Selye János Egyetem pedagógushallgatóinak a felvázolt szempontokra irányuló nézetei, véleményei, tapasztalatai kerülnek feltérképezésre. Az eredmények ismerete a vizsgált kontextusban azért is fontos, mert a zene, a művészetek, a kultúra elengedhetetlen feltételét képezik a komplex személyiségfejlesztésnek, alappillérei az általános, illetve harmonikus fejlődésnek. Érzelmeket váltanak ki, terápiás hatással rendelkeznek, hozzájárulnak az elfogadó attitűd megerősítéséhez, és nem utolsó sorban jótékonyan hatnak az egyén testi, lelki, mentális, emocionális világára, intellektuális és érzelmi intelligenciájára egyaránt.

A pedagógushallgatók körében végzett felmérés célja és menete

Kutatásunk célcsoportja a Selye János Egyetem Tanárképző Kar Óvó- és Tanítóképző Tanszékének hallgatói, nappali és levelező tagozatos óvodapedagógia (bakalár) és tanító szakos (magiszter) hallgatói. A kutatásban összesen 219 hallgató vett részt, ebből 211 nő, 8 férfi. Az összesen 191 bakalár képzésben tanuló pedagógusjelöltből 119 levelező tagozatos és 72 nappali tagozatos, valamint 28 magiszteri képzésben tanuló pedagógusjelöltből 19 levelező tagozatos és 9 nappali tagozatos.

Jelen kutatás kérdőíves formában valósult meg két akadémiai évet felölelve, a 2022/2023-as és 2023/2024-es akadémiai év téli szemeszterében megvalósuló zenei jellegű tantárgyak keretein belül (*Zenei nevelés alapjai, Zeneirodalom gyermekek és ifjúság részére*). A felmérések, illetve az információszerzés írásos formában történt online google kérdőív formájában. A hallgatók a pontosan megfogalmazott kérdésekre írásban fejtették ki véleményüket, válaszaikat, tapasztalataikat. A vizsgálat kérdéseit megelőzően a kérdőívek bevezető kérdései a kutatási minta jellemzésére irányuló kérdéseket tartalmaztak (tanulmányi program, évfolyam).

A kutatási rész célja feltérképezni a pedagógushallgatók attitűdjét a zenei nevelés fontossága és fejlesztő hatása kapcsán. Tapasztalataink azt mutatják, hogy a pedagógusjelöltek zenei előképzettsége és a zenével, a művészeti ágakkal való kapcsolata, tapasztalata rendkívül sokszínű az egyetemi tanulmányaik megkezdésekor. Ezek a különbségek hatással vannak a zenei neveléssel és a művészeti neveléssel kapcsolatos viszonyukra, továbbá arra is, milyen jelentőséget tanúsítanak a zenének és zenei nevelésnek a pedagógiai pályájuk során. Ezzel összhangolva fogalmazódott meg a kutatási kérdés is, mely szerint: *Milyen mértékben tartják fontosnak a pedagógusjelöltek a zenei nevelés személyiségfejlesztő hatását?* A zenei nevelés annak ellenére, hogy az állami oktatási rendszer szerves részét képezi, a limitált óraszámok, lehetőségek okozta korlátok miatt annak fontos szerepének értékelése is változik. A zenei nevelés pozitív hatása, fejlesztő ereje azonban messze túlmutat a zenei képességek és készségek teljesítményfókuszú megítélésén. Emiatt rendkívül fontos, hogy a pedagógusjelöltek is tisztában legyenek a zenei nevelés fontosságával és tudatosítsák annak fejlesztő erejét és pozitív hatásait.

A pedagógushallgatók körében végzett felmérés eredményei és következtetései

A tárgyalt kutatási kérdésben két szempontból került vizsgálatra, elemzésre a zene fontosságának a megítélése. Egyrészt az oktató-nevelő folyamatban betöltött szerepe, másrészt a személyiségformáló, személyiségfejlesztő hatás szempontjából. A válaszok mindkét esetben egyértelműen azt mutatják, hogy a hallgatók megítélése alapján a zenei nevelés fontos, sőt, kiemelkedően fontos. Az oktatásban betöltött szerepét 75-en fontosnak, 115-en kiemelkedően fontosnak ítélik meg, míg a zene személyiségfejlesztő hatását 79-en fontosnak tartják, szintén 115-en kiemelkedően fontosnak vélik. A kapott eredmények rendkívül bíztatóak és pozitívak abból a szempontból, hogy annak ellenére is ilyen egyhangú a zenei nevelés megítélése, hogy a pedagógusjelöltek zenei képzettsége, a zenében való jártassága, tapasztalata és a zene iránt tanúsított attitűdje kimagaslóan eltérő és változatos. Ezek az eredmények azt jelentik, hogy attól függetlenül, hogy a pedagógusjelöltek milyen mennyiségű és minőségű előzetes zenei ismerettel, tudással és képességekkel rendelkeznek, tudatában vannak a zene kiemelkedő fontosságával. A zene fejlesztő hatása vitathatatlan, mint ahogy az az elméleti részben is bemutatásra került. A képesség- és készségfejlesztés, a komplex és harmonikus személyiségfejlesztés, mind a zenei nevelés, a zenei jellegű tevékenységek szerves részét képezik. Rendkívüli ereje a nem közvetlen hatásban rejlik, azaz, a fejlesztés, a pozitív transzferhatás egyfajta „mellékhatása" a zenei tevékenységeknek. Ez képezi alappillérér a 2. fejezetben bemutatott tizenkét koncepciónak is. Mind egyhangúan hangsúlyozza, hogy az embert, az egyént holisztikusan szükséges szemlélni, minden képességét és oldalát egységesen szükséges megközelíteni. Ebből adódóan a kifejtett pozitív hatás is holisztikus mivoltában jelenik meg, teljes egészében és egységében hatva testre és szellemre. A bemutatott módszerek, koncepciók mindegyike kiemeli a zene, a zenés tevékenységek fejlesztő, terápiás, prevenciós hatását és célként tűzi ki a „teljes ember" egészséges, komplex, harmonikus fejlődését. A kapott adatok egyértelműen arra engednek következtetni, hogy az egyetemi pedagógushallgatók attitűdje összhangban van ezzel a megközelítéssel, szemlélettel. A pedagógusjelöltek fontosnak, sőt, kiemelkedően fontosnak tartják a zene személyiségfejlesztő erejét és személyiségformáló hatását. Mi több, a zenei nevelést is fontos részeként értelmezik az oktató-nevelő folyamatnak. Ezzel összefüggésben pedig kiemelkedően fontos, hogy az elméleti ismeretek mellett a pedagógusjelöltek tanulmányaik során megismerjék azokat a technikákat, módszereket, zenepedagógiai elveket és elemeket, melyeket remények szerint ők is alkalmazni tudnak pedagógiai gyakorlatuk során.

A kutatási eredmények fényében (is) konstatálható, hogy komoly súly és elvárás nehezedik a zenei nevelés küldetésére. Egyrészt teljesítenie kell a tartalmi és teljesítményi elvárásokat, másrészt fejlesztő erejével és pozitív hatásával a prevenciós céloknak is célszerű lenne megfelelnie, nem mellesleg az inkluzív szemlélet, az elfogadás, a tolerancia jegyében. A kutatás kapott eredményei azt bizonyítják, hogy a pedagógushallgatók tisztában vannak a helyzet súlyával. Mindezek fényében ahhoz, hogy a zenei nevelésnek, mint a Művészet és kultúra műveltségi terület (ÁOP) szerves részének, illetve mint tantárgynak, olyan módszerekre kell épülnie, amelyek fókuszában az oktatási célokon túl a harmonikus személyiségfejlesztés, a személyiségformálás, a mindenki számára elérhetőség és az elfogadó, inkluzív szemlélet áll. Ezzel összhangban a zenei nevelésben szükséges teret biztosítani az oktatási célok mellett a személyiségformálásra irányuló célokra is, a harmonikus fejlesztés, a terápiás elemek, a prevenciós jellegű technikák és gyakorlatok alkalmazására. A monográfia második részében bemutatott tizenkét pedagógiai módszer, koncepció is egytől egyik megfelel ezeknek az elvárásoknak. Létrehozóik, szerzőik minden bizonnyal maguk is kiemelt figyelemmel követték a tárgyalt szükségleteket és kihívásokat, amelyekre alkotómunkásságukkal, a megalkotott és létrehozott módszereikkel, koncepcióikkal eredményesen reagáltak. Utat mutatva mindezzel a 21. századi pedagógiai, szociális, társadalmi kihívásoknak, kívánalmaknak, követelményeknek, elvásároknak.

A pedagógusjelöltek művészeti irányzatok iránti preferenciájának feltérképezése

A kutatási érdeklődésünk további célja feltérképezni a Selye János Egyetem Tanárképző Kar Óvó- és Tanítóképző Tanszék hallgatóinak, pedagógujelöltjeinek attitűdjét a művészeti ágak iránti preferencia terén.

A pedagógushallgatók körében végzett felmérés célja és menete

A kutatási kérdés arra irányul, mely művészeti ágakat preferálják a hallgatók. Egyrészt arra vagyunk kíváncsiak, hogy a zene, a klasszikus zene hol helyezkedik el a hallgatók preferenciáján belül, másrészt arra, hogy a művészeti ágak sokaságán belül melyek iránt mutatkozik preferencia a hallgatók körében. Tudjuk, hogy a művészeti nevelés témakörén belül leginkább a zeneművészet és képzőművészet kap hangsúlyt, míg az irodalom és színházművészet a művészeti nevelés mellett az anyanyelvi kompetencia művelődési terület keretein belül jelenik meg. A művészeti ágak további sora pedig parciális területként jelenik meg a művelődési területeken belül. A kutatási kérdés azokra a feltételezéseinkre irányul, miszerint egyrészt a zenei nevelés fontos szerepet tölt be a művészeti ágak preferenciáján belül, másrészt arra, hogy a preferenciák a művészeti ágak szélesebb skálájára terjednek ki. Ennek fényében helye és küldetése van az oktatási folyamatban az olyan alternatív zenepedagógiai módszereknek és technikáknak, melyek a művészeti nevelésre, mint összművészetre tekintenek és a zenei jellegű tevékenységeket ötvözik más művészeti ágakkal, mint a mozgás, irodalom, dráma, képzőművészet. A felmérés négy tantárgyon belül valósult meg, több szemeszteren keresztül, pontosan a 2020/2021-es és 2022/2023-as akadémiai év nyári szemesztereiben, a 2021/2022-es és 2023/2024-es akadémiai év téli szemesztereiben, a Selye János Egyetem Tanárképző Karának hallgatóival, kérdőíves módszerrel. A kérdőíveket összesen 261 hallgató kapta meg és 218 küldte vissza kitöltve. A kérdőívek kitöltésére azok a hallgatók lettek kiválasztva és felkérve, akik abszolváltak valamilyen zenei vagy/és művészeti jellegű tantárgyat.

A pedagógushallgatók körében végzett felmérés eredményei és következtetései

A kutatási eredmények alapján megállapítható, hogy a preferált művészeti ágak közül az első három helyen a *színház és előadóművészet*, az *irodalom* és a *képzőművészet* szerepelnek. A zenei nevelés a tíz előre meghatározott válaszlehetőség közül a hatodik helyen szerepel összesen 47 jelöléssel. Mivel a kérdőívben szereplő kérdés megfogalmazása rendkívül általános, így teret ad kérdés többféle értelmezésére, ami megalapozza a válaszok variabilitását is. A kérdésben nem tér ki arra, hogy a preferenciát illetően az aktív művelésre, vagy a passzív befogadásra helyezzük e a hangsúlyt, nem vizsgálja a kompetenciákat, képességeket az egyes művészeti ágak kapcsán. Kizárólag a preferenciára helyezi a hangsúlyt. Ez a több lehetőséget adó fogalmazás is indokolta a válaszok sokszínűségét. A válaszok mélyebb értékelése azonban rávilágított a zene-színház-képzőművészet hármasának szoros összefonódására, mivel a zene, klasszikus zene művészeti ágakat jelölő hallgatók ezeket a művészeti ágakat jelölték a legnagyobb gyakorisággal. Nagy számban jelölték további preferenciaként az irodalom, táncművészet, népművészet és néptánc jelent meg a pedagógusjelöltek válaszaiban. A bemutatott adatok több szempontból is érdekes és fontos következtetéseket tükröznek. Egyrészt megfigyelhető, hogy a zene, a klasszikus zene nem szerepelt a legpreferáltabb művészeti ágak közt. Ez máris felhívja a figyelmet arra, hogy az oktatási folyamaton belül, a tanulmányi program szerves részeként kell beilleszteni a zene iránti pozitív attitűdformálásra irányuló tevékenységeket. A zenei nevelést ennek fényében közelebb kell hozni a pedagógusjelöltekhez. Ennek érdekében kiemelkedően fontos minden olyan kezdeményezés és tevékenység, mely a

zenét és a zenei jellegű tevékenységeket érdekessé, vonzóvá és kedveltebbé teszi. Ennek egyik kulcsfontosságú iránya az élményközpontú, tapasztalati alapú zenei nevelés, mely játékos, élményeken alapuló, cselekedtetve tanító módszerekkel, technikákkal formálja a zenei képességek mellett a zene iránti attitűdöt is. A kutatási eredmények arra is rávilágítanak, hogy a hallgatók művészeti ágak iránti preferenciájában széles variabilitás mutatkozik. Ennek fényében pedig kifejezetten fontos olyan technikákkal, módszerekkel megismertetni a pedagógusjelölteket, melyek a zenei nevelésre, mint összművészetre tekintenek. Ez a megközelítés képes a zenei nevelést inkluzívvá tenni, hiszen mindenki megtalálja a művészet egyes szegmensein keresztül az utat a zenei neveléshez és fordítva, a zenébe a művészeti ágak széles palettája kap helyet, mint a képzőművészet, a mozgás, a dráma, vagy az irodalom.

A pedagógusjelöltek zenei neveléssel kapcsolatos attitűdjének feltérképezése

A kutatás ezen részében a Selye János Egyetem Tanárképző Kar Óvó- és Tanítóképző Tanszékén oktatott zenei kurzusok, kiváltképp a gyakorlatorientált zenei tevékenységekre irányuló kurzusok kapcsán kialakult vélekedés feltérképezése, az attitűd esetleges változásának vizsgálata a fő irányvonal.

A pedagógushallgatók körében végzett felmérés célja és menete

A Selye János Egyetem Tanárképző Kar Óvó- és Tanítóképző Tanszékén megvalósuló Óvó- és elemi pedagógia tanulmányi programnak kiemelten fontos részét képezi a zenei nevelés. Ennek keretein belül az elméleti ismeretek elsajátításán és bővítésén túl a gyakorlati tudás és tapasztalatok megszerzése irányuló tárgyak szerepelnek a tanulmányi program kötelező, kötelezően választható és választható tárgyai közt. Ezek közül is kiemelkedik egy a kötelezően választható tantárgyak közül, a Hangszeres tevékenységek és hangszertár elnevezésű kurzus, mely heti két szemináriumi óra (2x45 perc) keretein belül ad lehetőséget a főképp a gyakorlati ismeretek bővítésére. A kurzus keretein belül a hallgatók megismerkednek a hangszerekkel, gyermekhangszerekkel és azokkal a gyakorlati és módszertani lehetőségekkel, melyek kapcsán az aktív zenélést, hangszeren való zenélést, hangszeres játékokat, tevékenységeket közelebb tudják hozni a gyermekek számára. A kurzus oktatójaként alkalmam nyílt megismerni a hallgatók hozzáállását, attitűdjét a zenei nevelés gyakorlatiasabb oldala iránt, valamint lehetőségem volt a hallgatók oktatásába beilleszteni az alternatív zenepedagógiai és zeneterápiás módszerek inkluzív szemléletű elemeit, melyeket a hallgatók a saját tapasztalataik, élményeik során tanulhattak meg. A kurzus során kutatási módszerek alkalmazása nélkül is szemmel látható volt a hallgatók részéről a pozitív változás, a motiváció, a nyitottság és a zene iránti szeretet növekedése. Ezek a tapasztalatok inspirálták a törekvést e pozitív változás számszerű és mérhető feltérképezésére.

A kutatás fő célja felmérni a pedagógusjelöltek attitűdjét, a zenéhez, zenei neveléshez és zenéléshez fűződő viszonyát. A kutatás leginkább az attitűdben megjelenő változásokra fókuszál, melyek a Hangszeres tevékenységek és hangszertár kurzus elvégzése alatt jelennek meg. Feltételezésünk szerint az alternatív elemek és inkluzív szemléletű zenepedagógiai és zeneterápiás elemek, a pozitív pedagógia és élménypedagógia, a saját tapasztalatok és élmények alapján történő zenei tevékenységek a kurzus során pozitív irányba befolyásolják a hallgatók attitűdjét.

A kutatásban a Selye János Egyetem Tanárképző Kar Óvó- és Tanítóképző Tanszék bakalár Óvó- és elemi pedagógia szakos nappali és levelező tagozatos hallgatói vettek részt a 2021/2022-es és 2022/2023-as akadémiai évben. Összesen 150 hallgató töltötte ki a kérdőívet, ebből 71 nappali tagozatos és 79 levelező tagozatos, évfolyamot tekintve vegyesen minden évfolyamból, attól függően, hogy az adott hallgatónak a tantárgy melyik szemeszterben illeszkedett az órarendjébe. A kurzust a kutatás két éve alatt összesen 215 hallgató vette fel és

ebből 192 hallgató sikeresen teljesítette. Ezen számadatok fényében elmondható, hogy a kurzust sikeresen teljesítő hallgatók 78,1%-a vett részt a kérdőíves kutatásban.
A kutatásban kérdőíves módszer segítségével került feltérképezésre a hallgatók attitűdje. A Google online kérdőív e-mailben került kiküldésre minden, a kurzust teljesítő hallgató számára. A kérdőívet a kurzus sikeres teljesítése után volt lehetőségük kitölteni. A kérdőív összesen 13 kérdést tartalmaz, melyből az első három leginkább a háttéradatok feltérképezését szolgálja, mint a tanulmányi szak (nappali vagy levelező tagozat), évfolyam (1., 2., 3., 4.) és a teljesítés módja (jelenléti vagy online oktatás). A kérdések közt vegyesen szerepeltek feleletválasztós, likert skála jellegűek és szabadon, saját szavakkal megválaszolható kötelezően és nem kötelezően kitöltendő kérdések. A háttéradatok feltérképezése céljából feleletválasztós kérdések szerepeltek, itt a hallgatók csak egy választ tudtak jelölni. Az attitűd vizsgálata céljából likert skála jellegű kérdések kerültek megfogalmazásra a kérdőívben, melyek egyes sorai az értékelendő szempontokat, elemeket tartalmazták, az oszlopok pedig az attitűd jelölésére szolgáló kategóriákat, melyek 5 választási lehetőséget adtak a reszpondenseknek, kiemelkedően pozitív, pozitív, semleges, negatív és kiemelkedően negatív válaszlehetőségek közül tudtak választani. Összesen öt ilyen jellegű kérdést tartalmaz a kérdőív. Az attitűd jelölésén túl további négy szabadon kifejtős, nem kötelezően kitöltendő kérdés keretein belül a hallgatók saját érzéseikkel, tapasztalataikkal és hozzáfűznivalóikkal tudták kiegészíteni válaszaikat. A kérdőívben továbbá egy feleletválasztós kérdés is szerepelt, melyben a hallgatók több válaszlehetőséget is meg tudtak jelölni.
A kutatás megvalósítását hosszas előkészület előzte meg. Egyrészt a szakirodalom tanulmányozása, a szakmai, módszertani ismeretek gyűjtése, másrészt a kurzus tartalmának precíz előkészítése, töltetének és céljainak, tartalmának megtervezése. A kutatás a 2021/22 és 2022/23-as akadémiai évben valósult meg, két egymást követő évben, mely során érdekességként jegyezhető meg, hogy a 2021/22-es év tavaszi félévében a COVID járvány kapcsán bevezetett intézkedések miatt az oktatás online formában valósult meg, míg a 2022/23-as tanévben jelenléti formában. A hallgatók már a félév elején tájékoztatást kaptak arról, hogy a kurzus sikeres zárását követően kérdőív formájában kapnak lehetőséget a kurzus, és attitűdjók értékelésére. A kérdőívek tehát 2022 júniusában és 2023 júniusában álltak azon hallgatók részére, akik abban a félévben teljesítették a kurzust. A kutatási adatok összegyűjtését követően azok kvantitatív és kvalitatív jellegű összegzésére került sor. Az eredmények a google kérdőívből excel táblázat formájában kerültek összesítésre, melyek alapján számszerűen értékelhetőek a kapott visszajelzések és további elemzésnek vethetőek alá a gyűjtött számadatok és a szabad megfogalmazásban adott további válaszok. A kutatás eredményeinek összesítése, értékelése és elemzése alapján értékelhetővé vált a kutatás előzetes feltételezése, kérdése.

A pedagógushallgatók körében végzett felmérés eredményei és következtetései

A kutatás eredményei számadatokkal és mérhető visszajelzések formájában támasztották alá a szemeszterek során tapasztaltakat. Az órák menete, hangulata, a légkör és a hallgatók aktív jelenléte, pozitív visszajelzése végig tapasztalható volt az oktatási folyamat során. Ezzel összhangban a kutatási eredmények is megerősítették azt a feltételezést, hogy az élményszerű zeneoktatás, az alternatív koncepciók elemeit alkalmazó, inkluzív zenei jellegű kurzus a hallgatókat számára szemléletformáló, attitűdformáló tapasztalatokkal gazdagították. A kurzus teljesítését követően szignifikáns arányban jelezték vissza kiemelkedően pozitív attitűdjüket a kurzus kapcsán. Pozitív tapasztalataikat, élményeiket és visszajelzéseiket szabadon megfogalmazva is rögzítették. A kapott eredmények és a kurzus során tapasztaltak egyaránt visszaigazolják, hogy a zenei nevelés ilyen irányú, inkluzív szemléletű, élmény- és tapasztalati alapú oktatási módszereken alapuló feldolgozására szükség és igény mutatkozik.

Az eredmények értékelése

A kutatási eredmények annak ellenére, hogy több, egymástól független kutatás részeiként kerültek kiemelésre, együtt, egészében igazán informatív visszajelzésekkel szolgálnak az elméleti részben foglaltak tekintetében.

Elsőként kiemelhető, hogy a pedagógusjelöltek tisztában vannak a zenei nevelés fontosságával, vagyis nagyrészt elmondható, hogy saját meggyőződésük is, hogy a zenei jellegű foglalkozások szerepe kulcsfontosságú helyet foglal el az oktatási-nevelési folyamaton belül. Ezt a visszajelzésüket tovább erősíti, hogy válaszaik alapján tudatosítják és értik, hogy a zenei nevelés fontossága leginkább annak személyiségformáló, személyiségfejlesztő erejében rejlik. Ez a két visszajelzés erős összekapcsolódása arra is enged következtetni, hogy a leendő pedagógusok tudatában vannak annak is, hogy ebben a személyiségformálásban az ő szerepük kiemelkedően fontos, vagyis az, hogy ők hogyan tudják közvetíteni ezt a célt, vagy missziót saját pedagógiai gyakorlatuk során. Ezekre az eredményekre is hivatkozva megállapítható, hogy a pedagógusjelöltek attitűdje igazodik a szakirodalmakban foglaltakkal, mely szerint a zene pozitív hatása széleskörűen megjelenik a személyiség, a képességek és készségek fejlődésében és fejlesztésében. Ezek az eredmények egyértelműen avizálják azt az igényt, hogy az egyetemi tanulmányok során a zenei nevelést olyan szellemben fontos oktatni, mely kiemeli a zene és a művészetek pozitív értékeit, hatásait, fejlesztő erejét.

Továbbiakban az eredmények alapján világosan megjelenik a zene preferenciája a hallgatók körében a művészet többi ágával összehasonlítva. Ennek fényében megállapítható, hogy a zenével szemben jelentős preferenciaelőnyt élveznek más művészeti ágak, mint a színházművészet, az irodalom, a képzőművészet és a táncművészet. Ezek az eredmények pedig arra hívják fel a figyelmet, hogy minden olyan törekvés, mely a zenét, mint összművészetet, vagyis több művészeti ág összefonódását, egységét jeleníti meg számukra, az a zenei nevelést és a zenét vonzóbbá tehetik, közelebb hozhatják a hallgatók számára. Ez máris egy jelentős érv amellett, hogy az egyetemi tanulmányaik zeneoktatásába beépítésre kerüljenek olyan elemek, megközelítések, módszerek és technikák, melyek láthatóvá teszik a művészeti ágak kapcsolódási lehetőségét.

Végül, de nem utolsó sorban a vizsgálati eredmények arra is rámutattak, hogy a hallgatók előzetes attitűdje a zenei nevelés kapcsán messze elmarad a pozitív értékeléstől. Ez az eredmény egyrészt utalhat arra is, hogy tudatosítják saját kompetenciáikat, tudásukat, esetleges nehézségeiket, hiányaikat, melyek még inkább felértékelődnek, tudatában a zenei nevelés fontossága kapcsán adott visszajelzéseik mentén. Másrészt utalnak arra is, hogy az egyetemi tanulmányaik során a zenei jellegű kurzusok keretein belül előtérbe kell helyezni az eléleti és gyakorlati tudásszerzés mellet az olyan jellegű tevékenységeket, melyek fő célja a zene, a zenei nevelés megszerettetése, a pozitív tapasztalatok és élmények szerzése, a sikerélmény. Az erre tett törekvés mérhetően beváltotta az elvárásokat, miszerint a hallgatók egy élményalapú, inkluzív és fejlesztő elemeket, az alternatív zenepedagógiai és zeneterápiás megközelítésekből válogatott elemekre alapozott kurzus során pozitív élményeket és tapasztalatokat szereztek, melyek gyakorlati tudásuk gazdagodásán túl jelentősen javították a kurzussal és a zenei neveléssel, a zenével kapcsolatos hozzáállásukat, viszonyukat.

Összességében mindhárom kutatás részeredményei igazolják a munkában bemutatott szemlélet vezérelte zenei nevelés indokoltságát, helyét és fontos szerepét az egyetemi tanítóképzés keretein belül. A kutatási eredményekben nem mért személyes oktatói tapasztalatok, a hallgatók szemeszter során közvetített visszajelzései még inkább kidomborítják a számokban mért eredmények irányát és súlyát. Megerősítik azt a felvetést, hogy a zenei

nevelés folyamatos megújítására, gazdagítására szükség és igény van. Mindenekelőtt a pedagógusjelöltek szempontjából, másrészt az oktatási-nevelési folyamat változó igényei szempontjából is. Egyre inkább felértékelődnek a gyakorlati tudás és tapasztalat, az élményalapú és tapasztalati alapú megközelítések, a pozitív pedagógia és pszichológia elemei, az inklúzió, a befogadás és elfogadás elemei. A munkában bemutatott koncepciók mindegyik magasan megfelel ezeknek a céloknak. Ennek értelmében eredményeink és tapasztalataink is igazolják, hogy a bemutatott módszerek és koncepciók elemei a pedagógiai gyakorlatba sikeresen implementálhatóak és ezek alkalmazása aktuális és egyre inkább szükséges.

Befejezés

Mai világunkban a sokszínűség, a sokféleség egyre inkább megjelenik minden színtéren. Nincs ez másképp az oktatásban sem. Megfelelni viszont e szokszínűségnek a tartalom, az igények, a követelmények szempontjából nagy kihívás. Ebben a tekintetben elengedhetetlen az inkluzív szemlélet érvényesítése, melynek egyik alappillére, hogy nem az oktatási rendszer szigorú kereteibe illeszti be mindenáron és uniformizálja a beérkező „alapanyagot", hanem, hogy arra hangolja, annak igényeihez igazítja az oktató-nevelő folyamatot, rugalmasan formálva annak kereteit. Másik alappillére pedig, hogy ennek fényében nem „uniformizálja" a célt és a végeredményt, a kimenő eredményeket, hanem az adott kiindulási alapból annak lehető legjobbikát hozza ki eredményként, megtartva ezzel az egyediséget a sokféleségben. Így tehát az inkluzív szemlélet értelmében az oktatási-nevelési folyamaton belül szükséges gazdagítani, folyamatosan megújítani, bővíteni a módszertani repertoárt, hogy minél szélesebb igényeket kielégítő tárház álljon rendelkezésünkre. Ez irányú törekvésünk (is) motiválta jelen monográfia alkotását, melyben a zenei nevelés terén kutatjuk az inkluzív szemléletű, alternatív lehetőségeket, megközelítéseket.

Tapasztalataink az egyetemi oktatás során azt mutatják, hogy a pedagógusjelöltek zenei előképzettsége és zene iránti attitűdje rendkívül széles variabilitást mutat. Korábbi kutatási eredményeink (Csehiová, 2021) ezt alá is támasztották és felhívták a figyelmünket arra, hogy előképzettség hiányában a pedagógushallgatók a zenei tanulmányaik során számottevő kihívásokkal, nehézségekkel találkoznak. További kutatási eredmények (Csehiová – Tóth-Bakos, 2022), továbbá a kutatási részben feltüntetett eredmények azt is megvilágították, hogy a pedagógusjelöltek művészeti ágak iránti preferenciája rendkívül gazdag és sokszínű, és a zene nem tartozik az általuk leginkább preferált művészeti ágak közé. Ezek az eredmények változást igényelnek, többek között az inklúzió irányába, melyek pozitív irányba formálják a zene, a zenei jellegű tevékenységek iránti attitűdöt. Kutatásaink eredményei továbbá arra is rámutatnak, hogy mindennek ellenére a pedagógushallgatók kiemelkedő helyre pozicionálják a zenei nevelést az oktató-nevelő folyamatban és kiemelkedően fontosnak tartják a zene személyiségformáló erejét, személyiségfejlesztő hatását. Ennek tudatában a zenei képességek és készségek fejlesztése mellett további elvárások is az oktatás-nevelés középpontjába kerülnek a zenei nevelés kapcsán, mint a fejlesztő hatás, a terápiás és prevenciós célok megvalósítása. A kutatási eredmények azt is mérhető adatok tükrében szemléltetik, hogy a bemutatott alternatív zenepedagógiai és zeneterápiás módszereket implementáló, élményalapú, inklúzióra törekvő zenei kurzus szignifikáns pozitív változást eredményez a hallgatók zenei nevelés iránti attitűdjében. Ez az attitűdváltozás kihat és pozitív irányban befolyásolja a hallgatók pedagógiai gyakorlatában a zenei jellegű foglalkozások iránti attitűdjét is, valamint a saját tapasztalataik, tudásuk beépítését ezekbe a foglalkozásokba.

A munka fejezeteihez kapcsolódó szerzői publikációk

A zenei élmény, mint a világ megismerésének egyik lehetséges eszköze

TÓTH-BAKOS A., CSEHIOVÁ A.: Zene az inklúzió jegyében - Alternatív zenepedagógiai és zeneterápiás irányzatok a komplex fejlesztés és a befogadó nevelés jegyében/Music in the Spirit of Inclusion - Alternative music education and music therapy approaches for complex development and inclusive education. Komárom. Selye J. Egyetem. 2023. ISBN 978-80-8122-482-9

Inkluzív szemlélet és befogadó nevelés

TÓTH-BAKOS A., CSEHIOVÁ A.: Zene az inklúzió jegyében - Alternatív zenepedagógiai és zeneterápiás irányzatok a komplex fejlesztés és a befogadó nevelés jegyében/Music in the Spirit of Inclusion - Alternative music education and music therapy approaches for complex development and inclusive education. Komárom. Selye J. Egyetem. 2023. ISBN 978-80-8122-482-9

Terápiás elemek, prevenció, inklúzió és a művészetek személyiségfejlesztő hatása

TÓTH-BAKOS A., CSEHIOVÁ A.: Zene az inklúzió jegyében - Alternatív zenepedagógiai és zeneterápiás irányzatok a komplex fejlesztés és a befogadó nevelés jegyében/Music in the Spirit of Inclusion - Alternative music education and music therapy approaches for complex development and inclusive education. Komárom. Selye J. Egyetem. 2023. ISBN 978-80-8122-482-9

TÓTH-BAKOS A.: Az egészségükben akadályozottak és a zeneterápia. A köznevelés kulturális, szociális és biológiai tényezői: A SJE TKK Neveléstudományi Tanszékének és Biológia Tanszékének tudományos tanulmánykötete Komárno. Univerzita J. Selyeho, 2014. ISBN 978-80-8122-114-9

TÓTH-BAKOS A., CSEHIOVÁ, A.: Music and Brain - Music Training Transfer. INTED2016 Proceedings: 10th International Technology, Education and Development Conference. Valencia. IATED, 2016. ISBN 978-84-608-5617-7.

TÓTH-BAKOS A.: Mozartov efekt - môže hudba zlepšiť inteligenciu a kognitívne schopnosti?. Zborník medzinárodnej vedeckej konferencie Univerzity J. Selyeho - 2015 : "Inovácia a kreativita vo vzdelávaní a vede" Komárno: Univerzita J. Selyeho, 2015. – ISBN 978-80-8122-144-6

TÓTH-BAKOS A.: Music education and music therapy. INTED2016 Proceedings: 10th International Technology, Education and Development Conference. Valencia. IATED, 2016. ISBN 978-84-608-5617-7

TÓTH-BAKOS A.: Zeneoktatás és zeneterápia. In: Szó - kép - ritmus Budapest). Károli Gáspár Református Egyetem, 2022. – ISBN 978-615-5961-88-5

CSEHIOVÁ A. – TÓTH-BAKOS A.: *MŰVÉSZET – EDUKÁCIÓ – TERÁPIA. Inspirációk, kölcsönhatások, interdiszciplináris megközelítések*. Komárom: Selye J. Egyetem. 2022. ISBN 978-80-8122-434-8

Komplex fejlesztés zenével, zenés tevékenységek által

TÓTH-BAKOS A.: Alternatív irányzatok a zenei nevelésben az inklúzió jegyében, avagy, hogyan lehet a zene tényleg mindenkié. Parlando: A Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete időszaki zenepedagógiai . Budapest. Művészeti Szakszervezetek Szövetsége. – ISSN 2063-1979. 2021. 60/6. szám

TÓTH-BAKOS A., CSEHIOVÁ A.: Zene az inklúzió jegyében - Alternatív zenepedagógiai és zeneterápiás irányzatok a komplex fejlesztés és a befogadó nevelés jegyében/Music in the Spirit

of Inclusion - Alternative music education and music therapy approaches for complex development and inclusive education. Komárom. Selye J. Egyetem. 2023. ISBN 978-80-8122-482-9
TÓTH-BAKOS A.: Az Ulwila zene-pedagógiai módszer. Zborník medzinárodnej vedeckej konferencie Univerzity J. Selyeho – 2013. Komárno. Univerzita J. Selyeho, 2013. – ISBN 978-80-8122-073-9
TÓTH-BAKOS A.: Az Ulwila - színes kotta módszer. TEE Szemle: Review of EAT - Hungary. Budapest. Tanárok Európai Egyesülete. ISSN 1785-6213. 2014. 4/1. szám
TÓTH-BAKOS A.: Zeneoktatás és zeneterápia a komplex fejlesztés jegyében. Szakképzés-Pedagógiai Tudományos Közlemények: Elmélet - eszmetörténet; Szakképzés - Pedagógia; Hallgatói vizsgálatok – pedagógusképzés. Budapest. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, 2022. – ISSN 2786-1856
TÓTH-BAKOS A.: Zenetanulás színesen : a színes kotta módszer magyar nyelvű kiadványai. Parlando: A Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete időszaki zenepedagógiai . Budapest: Művészeti Szakszervezetek Szövetsége. – ISSN 2063-1979. 2014. 56/3. szám
CSEHIOVÁ A. – TÓTH-BAKOS A.: *MŰVÉSZET – EDUKÁCIÓ – TERÁPIA. Inspirációk, kölcsönhatások, interdiszciplináris megközelítések*. Komárom: Selye J. Egyetem. 2022. ISBN 978-80-8122-434-8

Zene, zenei nevelés, művészet attitűdök a pedagógushallgatók optikáján keresztül

TÓTH-BAKOS A., CSEHIOVÁ A.: Zene az inklúzió jegyében - Alternatív zenepedagógiai és zeneterápiás irányzatok a komplex fejlesztés és a befogadó nevelés jegyében/Music in the Spirit of Inclusion - Alternative music education and music therapy approaches for complex development and inclusive education. Komárom. Selye J. Egyetem. 2023. ISBN 978-80-8122-482-9

Felhasznált szakirodalom jegyzéke

ANDERSON W. T.: The Dalcroze Approach to Music Education: Theory and Applications. *General Music Today*, Volume 26, no. 1. 2012. doi:10.1177/1048371311428979.

ANDORKA P.: *Az Orff-koncepció bemutatása* [szakdolgozat]. Budapest: Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem. 2013

ATHERTON M.: *A proposed theory of the neurological limitations of cognitive transfer*. Chicago: American Educational Research Association. 2007

BAKOS F.: *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2007. ISBN 978-963-05-7875-2

BARKÓCZI I. – PLÉH Cs.: *Kodály zenei nevelési módszerének pszichológiai hatásvizsgálata*. Kecskemét: Bács megyei Lapkiadó. 1977. ISBN 9630205211

BOOTH T. – AINSCOW M.: *Index for inclusion: developing learning and participation in schools*. Center for Studies on Inclusive Education: Bristol. 2002. On-line: https://www.eenet.org.uk/resources/docs/Index%20English.pdf

BUNBURY R. R.: *Justine Ward and the genesis of the Ward method of music education*. [Doctoral Dissertations]. Doctoral Dissertations Available from Proquest. AAI3027182. 2001. Online: https://scholarworks.umass.edu/dissertations/AAI3027182

CAMPBELL D.: The Mozart Effect: tapping the power of music to heal the body, strengthen the mind, and unlock the creative spirit. Avon Books. New York. 1997 ISBN 978-0380974184.

CORNEILLE, M.: Martenot: *Introduction et diffusion de la méthode de ce nom au Canada*. Historica Canada. l'Encyclopédie Canadienne. 2013. Online: https://www.thecanadianencyclopedia.ca/fr/article/martenot-introduction-et-diffusion-de-la-methode-de-ce-nom-au-canada

CSÁNYI Y.: *Új utak és törekvések az SNI tanulók oktatásában*. In: Integrációs cunami. (szerk. Bánfalvy Cs.) ELTE BGGYFK. Budapest. 2008. 62-74.o.

CSEHIOVÁ A.: Az élményközpontú zenei foglalkozások jelentősége az óvodapedagógusok képzésében. DOI 10.36007/4096.2022.11 In*: 13th International Conference of J. Selye University: Pedagogical Sections: Conference Proceedings*: September 8-9, 2021 Komárno, Slovak Republic. Komárno: Univerzita J. Selyeho, 2022, s. 11-24. ISBN 978-80-8122-409-6

CSEHIOVÁ A. – TÓTH-BAKOS A.: *MŰVÉSZET – EDUKÁCIÓ – TERÁPIA. Inspirációk, kölcsönhatások, interdiszciplináris megközelítések*. Komárom: Selye J. Egyetem. 2022. ISBN 978-80-8122-434-8

CSEHIOVÁ A. – KANCZNÉ NAGY K.: *Az élménypedagógia helye és szerepe a felsőoktatásban.* In: Neveléstudományi kutatások a Kárpát-medencei oktatási térben. IV. Kárpát-medencei Oktatási Konferencia tanulmánykötete. Komárom: SJE, 2019. p. 362-363. ISBN 978-80-8122-310-5

CSEHIOVÁ A.: The Transfer Effect of Musical Activities in Terms of Abilities and Personality Development - About the Results of a Music-Pedagogical Study. *AD ALTA: journal of interdisciplinary research: recenzovaný mezioborový vědecký časopis*. Vol. 10, no. 2 (2020), p. 46-50. ISSN 1804-7890. WoS.

CSÉPE V.: *A zene hatása a fejlődésre és lehetőségei a gyermekgyógyászatban. Gyermekgyógyászati továbbképző szemle*, 2017. 22 (4). 83-88. o. ISSN 1585-4396

CSIBRA I. – SZERDAHELYI I. (szerk.): *Esztétikai ABC*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó, 1977. ISBN 963-09-0951-0

CSÍKSZENTMIHÁLYI M.: *Flow. Az áramlat. A tökéletes élmény pszichológiája*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2020. ISBN 9789630588331

CS. CZACHESZ, E.: *A multikulturális neveléstõl az interkulturális pedagógiáig.* Iskolakultúra, 17 (8-10). 2007. 3-11.o. ISSN 1215-5233

DAMACENO G. G.: Personalities in World Music Education No.10 — Edgar Willems. *International Journal of Music Education*. 15/1. 1990. Online: https://doi.org/10.1177/025576149001500108
DARAGÓ R. L.: Életreform és zenepedagógia. *Iskolakultúra*. Szeged. 2012/5. 2012. ISSN 1588-0818. Online: http://real.mtak.hu/56633/1/EPA00011_Iskolakultura_2012_05_003-010.pdf
DECKER-VOIGT, H.: *Zenével az életbe.* Budapest: Medicina Könyvkiadó Rt., 2004. ISBN 9789632428727
DOBRAY I.: *A zenehallgatás feladatrendszere és módszere.* Budapest: Tankönyvkiadó, 1983
DUNLEVY T.: *Review: Le chant des Ondes*. Montreal Gazette. Retrieved, 2014
EURÓPA TANÁCS: *Fehér Könyv a kultúrák közötti párbeszédről.* Strasbourg, 2008
FALUS A.: *Zene és egészség. Zene-Egészség-nevelés-test-lélek.* Budapest: Kossuth Kiadó, 2016 303 p. ISBN 9 789630 986304
FAZEKAS A.: Alternatív zenepedagógiai irányzatok a XX. Században. *Parlando*: *Zenepedagógiai folyóirat.* 2019/2. 2019. Online: https://www.parlando.hu/2019/2019-4/Fazekas_Alexandra-Alternativ.pdf
FEKETE A.: „…téma con variazioni…". *Zeneszó folyóirat*, 2013. XXIII. évfolyam 9. szám
FEKETE A.: Sáry László: „A zene öröm, mely játékost és hallgatót egyaránt derűvel és jókedvvel tölt el". *Parlando: Zenepedagógiai folyóirat.* 2018/5. 2018
FOGHTŰY K.: *Pedagógia, művészetpedagógia, múzeumpedagógia.* In: Iskolakultúra, (3) No. 21-22. p. 39-47., 1993. ISSN 1215-5233. Online: http://misc.bibl.u-szeged.hu/43923/1/iskolakultura_1993_021_022_039-047.pdf
GÖNCZY L.: Kodály-koncepció: a megértés és alkalmazás nehézségei magyarországon. Magyar Pedagógia. 109. évf. 2. szám. 2009. Online: http://magyarpedagogia.hu/dokument/Gonczy_MP1092.pdf
HALÁSZ L.: *A freudi művészetpszichológia – Freud, az író.* Budapest: Gondolat Kiadói Kör, 2002. ISBN 2399964932204
HEGYI I.: Az Orff Schulwerk alapelvei és tartalma. *Parlando*: Zenepedagógiai folyóirat. 38/4. 1996.
HOFFMANN M. R. – FLAMICH M. M.: Inklúzió! Fogalom? Szemlélet? Együttnevelés és kontextusai. In: *Új Pedagógiai Szemle*, 2014. 11-12. O. Online: https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/inkluzio-fogalom-szemlelet#main-content
HORŇÁK L. és mtsai: Pedagogický model inkluzívneho vzdelávania v základných školách. In: *PRINED – PRojekt INkluzívnej EDukácie*. Prešov: Metodicko-pedagogické centrum v Prešove, 2014. ISBN 978-80-565-0208-2 Online: https://www.1zszv.sk/download_file_f.php?id=589304
HORŇÁK L. a kol. autorov: Východiská inkluzívneho vzdelávania. In: *Podpora inkluzívneho modelu vzdelávania pre potreby predprimárného stupňa školskej sústavy*. Prešov: Metodicko-pedagogické centrum v Prešove, 2013. ISBN 978-80-8052-557-6 On-line: http://npsov.mpc-edu.sk/files/articles/dokumenty-na
HORVÁTH K. – TÓTH P.: *Interakciós stílusról alkotott nézetek vizsgálata pedagógushallgatók körében*. Új kihívások és pedagógiai innovációk a szakképzésben és a felsőoktatásban, A VIII. Trefort Ágoston Szakképzés- és Felsőoktatás-pedagógiai Konferencia tanulmánykötete, 2018. p. 21-55. ISBN 978-963-449-148-4
HORVÁTHOVÁ K. – SZŐKÖL I.: *A pedagógiai kommunikáció.* Komárno: Selye János Egyetem, 2016. ISBN 978-80-8122-175-0
https://www.minedu.sk/data/att/16498.pdf [Letöltve: 2021. 05. 10. 23:00]
https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/svp_nsv_6_2_2015.pdf [Letöltve: 2021. 05. 08. 23:00]

https://www.statpedu.sk/files/sk/svp/inovovany-statny-vzdelavaci-program/inovovany-svp-2.stupen-zs/dodatok-6.pdf [Letöltve: 2021. 05. 08. 23:20]
https://www.statpedu.sk/sk/svp/inovovany-statny-vzdelavaci-program/inovovany-svp-1.stupen-zs/umenie-kultura/ [Letöltve: 2021. 05. 08. 21:30]
https://www.statpedu.sk/sk/svp/inovovany-statny-vzdelavaci-program/inovovany-svp-2.stupen-zs/ [Letöltve: 2021. 05. 08. 22:10]
https://www.statpedu.sk/sk/svp/statny-vzdelavaci-program/svp-materske-skoly/[Letöltve: 2021. 05. 08. 21:20]
KANCZNÉ NAGY K. – CSEHIOVÁ A.: *Elsőéves tanár szakos hallgatók egyetemi képzéssel kapcsolatos előzetes elvárásainak és félelmeinek vizsgálata, körében*. Új kihívások és pedagógiai innovációk a szakképzésben és a felsőoktatásban, A VIII. Trefort Ágoston Szakképzés- és Felsőoktatás-pedagógiai Konferencia tanulmánykötete, 2018. p. 56-65. ISBN 978-963-449-148-4
KELLER W.: *Einführung in „Musik für Kinder": Methodik, Speiltechnik der Instrumente – Lehrpraxis (Orff-Schulwerk)*. Mainz. Schott. 1963
KENESEI É.: Gondolatok a műveltségről, kultúráról, zenéről a tanítóképzésben. In: *Parlando,* 2013 / 1/17. Online: https://www.parlando.hu/2013/2013-1/2013-1-17-Kenesei.htm
KIS JENŐNÉ KENESEI É.: *Alternatív lehetőségek a zenepedagógiában*. Budapest: Tárogató Kiadó, 1994. ISBN 963-8491-52-3
KODÁLY Z.: *Tanügyi bácsik! Engedjétek énekelni a gyermekeket!* In: Bónis F. (szerk.) Visszatektintés I. Budapest. Argumentum Kiadó. 1956/2007
KODÁLY Z.: *Visszatekintés I., II*. Budapest: Zeneműkiadó, 1974. ISBN 963 330 034 7, ISBN 963 330 035 5
KODÁLY Z.: *Visszatekintés, III*. Budapest: Zeneműkiadó, 1989
KOKAS K.: A zene és a mozgás együttes felhasználása a személyiségformálásban. *Pedagógiai szemle*. 1980 évf. 6. sz. Budapest ISSN: 0031-3785
KOKAS K.: *A zene felemeli a kezeimet*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1992
KOKAS K.: *Gyermekek zene-befogadása és önkifejezése különböző művészetformákban: Kodály-i segítség a problematikus gyereke nevelésében*. Kecskemét: Kodály Intézet, 1984.
KOKAS K.: *Képességfejlesztés zenei neveléssel*. Budapest: Zeneműkiadó, 1972. ISBN 963-330-463-6
KOKAS K.: *Öröm, bűvös égi szikra*. Budapest: Akkord Zenei Kiadó, 1999.
KUSÝ M. – STRÉDLOVÁ T.: *TOLERANCIA. Príručka o výchove k tolerancii.* Lilium Aurum. Dunajská Streda. 2003.103 p. ISBN 80-8062-191-8. Online: https://cloud1n.edupage.org/cloud/Tolerancia.pdf?z%3AQcyDPE1suv0%2B2HmMnShnq60c7KBUCAvGjpzJyofdIA3DBZ9xo%2Btwe6NiXuS%2BVdNp
LEVITIN D. J.: *This Is Your Brain on Music: The Science of a Human Obsession*. Dutton. New York. 2006. ISBN 9780525949695
LISZKA J.: *Interetnikus és interkulturális kapcsolatok Dél-Szlovákiában*. Komárno: Selye János Egyetem, 2009. ISBN 978-80-89234-87-5
LISZKA J.: Kultúrák találkozása: adalékok a magyar-szlovák etnokulturális kapcsolatok ismeretéhez. *Regio*. Évf. 1, sz. 3 (1990), p. 220-230. ISSN 0865-557X
MENUHIN Y. – CURTIS W. D.: *Az ember zenéje*. Budapest: Zeneműkiadó, 1981. ISBN 9633303974
MÉSZÁROS I. – NÉMETH A. – PUKÁNSZKY B.: *Neveléstörténet. Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe*. Budapest: Osiris Kiadó, 2005. ISBN 963 389 591 X
NÁDASSY L. KARRES M. *Az intenzív zenei nevelés hatása a gyermek személyiségének fejlődésére [*Doktori értekezés]. Szeged: Szegedi Tudományegyetem, 1981
NAGY M.: *Az Orff-féle hangszerek és azok alkalmazásának tapasztalatai*. In: Az Egri Tanárképző Főiskola füzetei. (Dr. Bende Sándor szerk.) Eger. 1968.

NAGY M. – STRÉDL T. – SZARKA L. – ZAHATŇANSKÁ M. – PORÁČOVÁ J.: *Tolerancia és toleranciára való nevelés a Selye János Egyetem Tanárképző Karán.* In: A köz- és felsőoktatás előtt álló kihívások a XXI. században Kelet-Közép-Európában az oktatási reformok tükrében. Nemzetközi Tudományos Konferencia, Beregszász, 2019. P. 295-304. ISBN 978-617-7692-33-0
NAGY M. – STRÉDL T. – SZARKA L.: *Többség, kisebbség és tolerancia II.: Kapcsolatok és identitások a számok tükrében.* Komárno: Univerzita J. Selyeho. 2018. ISBN 978-80-8122-280-1
ORSOVICS Y. – STRÉDL T. – SZABÓOVÁ E. – VASS V.: *A személyiségfejlesztés új kihívásai a nemzetiségi óvodákban és iskolákban.* Komárno: Univerzity J. Selyeho, 2018. 161 p. ISBN 978-80-8122-282-5
PÁLFI Zs. M.: A Kovács-módszer helye, szerepe, jelentősége, hatása a kórusiskola, az osztály, és az egyén nevelési, oktatási folyamatában. *Parlando*: Zenepedagógiai folyóirat 2017/5. https://www.parlando.hu/2017/2017-5/Palfi_Zsuzsanna-Kovacs-modszer.pdf
PAPP B.: Útkeresés a japán zenepedagógiában: a Szuzuki-módszer. *Parlando*: *Zenepedagógiai Folyóirat.* 2016/1. 2016
PÁSZTOR Zs.: *Kovács-módszer – A zenei munkaképesség-gondozás tankönyve*. Budapest: Kovács-Módszer Stúdió, 2015
PÁVA R.: Interkulturális, multikulturális oktatás alapjai. ELTE, 2015. http://pedagoguskepzes.elte.hu/images/anyagok/ii3/27_interkulturalis_mutikulturalis_oktatas_alapjai.pdf
PURWINS H. – HARDOON D.: Trends and perspektives in Music Cognition Research and Technology. *Connection Science*. Vol. 21/2-3. 2009. Online: https://web.archive.org/web/20200626145717/http://www.mtg.upf.es/files/publications/PurwinsHardoonEditorialCS.pdf
SÁRY L.: Kreatív zenei gyakorlatok – Módszerem rövid összefoglalása. *Parlando*: *Zenepedagógiai folyóirat*. 2010/6. 2010
SÁRY L.: *Kreatív zenei gyakorlatok*. Pécs: Jelenkor kiadó, 2000. ISBN 963 676 159 0. ISSN 1217-6702
SASVÁRI A.: A Zene és rehabilitációs alkalmazásának lehetőségei. *Rehabilitáció*. 2001/3.
STRÉDL T.: *Terápiák és nevelés : A terápia szocializációs hatása a nevelésben*. Komárno: Selye János Egyetem, 2017. ISBN 978-80-8122-227-6.
STRÉDL T.: *Inkluzív pedagógia, avagy a gyógypedagógiáról másképpen*. Komárno: Selye János Egyetem, 2013. ISBN 978-80-8122-089-0
STREVENS A.: Music and Moviment for the early ears using Dalcroze Eurythmics. *NAME Magazine*. Volume 22. 2007. Online: http://www.dalcroze.org.uk/resources/Article%20-%20Anita%201.pdf
SZABÓ É.: A művészetterápiák és a szociális munka lehetséges kapcsolata. *Szociális Mu*nka, 16. évf. 2004. 2. sz.
SZIKLAI A. G.: Zenepszichológia – A zene lélektani hatásmechanizmusa. In: *Parlando* : Zenepedagógiai folyóirat. 2014 no. 4 Online: https://www.parlando.hu/2014/2014-4/2014-4-18-SziklaiAnett-Zenepszichologia.htm
SZŐNYI E.: *Zenei nevelési irányzatok a XX. században*. Budapest: Tankönyvkiadó Vállalat, 1988. ISBN 963-18-0510-7
SZUZUKI S.: *A szeretet pedagógiája*. Budapest: Aelia Sabina Alapítvány, 2004. ISBN 9785588558853
TISZAI L.: *A közös zenélés szerepe a befogadó attitűd kialakításában: Modellprojekt és hatásvizsgálat* [Doktori értekezés]. Eger: Eszterházy Károly Egyetem, 2017
TISZAI L.: Zenei transzferhatás. Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó, 2019. ISBN 978-963-7356-44-5

TÓTH-BAKOS A.: Alternatív irányzatok a zenei nevelésben az inklúzió jegyében, avagy, hogyan lehet a zene tényleg mindenkié. *Parlando*: *Zenepedagógiai folyóirat.* 2021. ISSN 2063-1979.
TÓTH-BAKOS A.: *Music Education and Music Therapy*. In: INTED 2016 Proceedings: 10th International Technology, Education and Development Conference. Valencia. 2016. ISBN 978-84-608-5617-7. ISSN 2340-1079, USB. 1643-1652 o. WoS.
TÓTH-BAKOS A.: Zenetanulás színesen:a színes kotta módszer magyar nyelvű kiadványai. In: *Parlando: Zenepedagógiai folyóirat*. 2014. ISSN 2063-1979
TÓTH-BAKOS A. – CSEHIOVÁ A.: *Music and Brain - Music Training Transfer*. INTED 2016 Proceedings: 10th International Technology, Education and Development Conference. Valencia. USB. WoS. 2016. p. 1726-1732. ISBN 978-84-608-5617-7. ISSN 2340-1079
TÓTH-BAKOS A.: *Mozartov efekt - môže hudba zlepšiť inteligenciu a kognitívne schopnosti?* In: Zborník medzinárodnej vedeckej konferencie Univerzity J. Selyeho: "Inovácia a kreativita vo vzdelávaní a vede" - Sekcie pedagogických vied. Komárno: Univerzita J. Selyeho, 2015. CD-ROM, p. 163-172.
TÓTH-BAKOS A., CSEHIOVÁ A.: Zene az inklúzió jegyében - Alternatív zenepedagógiai és zeneterápiás irányzatok a komplex fejlesztés és a befogadó nevelés jegyében/Music in the Spirit of Inclusion - Alternative music education and music therapy approaches for complex development and inclusive education. Komárom. Selye J. Egyetem. 2023. ISBN 978-80-8122-482-9
URBÁNNÉ VARGA K.: A muzsikának oly nagy ereje vagyon....*Parlando* : Zenepedagógiai folyóirat XLIII. évf. 4. sz. 2001. Online: http://www.parlando.hu/Urbanne.htm
VAS, B. és mtsai: *Zenepedagógiai tankönyv.* Pécs: PTE Művészeti Kar Zeneművészeti Intézet, 2015. ISBN 978-963-642-776-4
VEKERDY T.*: Jól szeretni. Tudod-e, hogy milyen a gyereked?* Budapest: Kulcslyuk-Kiadó, 2013. ISBN 978-615-5281-10-5
VETŐ A. – ULLRICH H.: *ULWILA Színeskotta - Tanári kézikönyv zeneoktatáshoz*. Budapest: Down Alapítvány, 1997
VITÁNYI I.: *A zene lélektana*. Budapest: Gondolat Kiadó, 1969
WARD J. B.: The reform of Church Music. *Atlantic Monthly*. 1906/4. 1906. Online: https://media.musicasacra.com/publications/sacredmusic/pdf/ward.pdf
ZADNIK K. – HABE K.: The developmental benefits of early music education: An evaluation study of the two Slovenian projects. *Progress in Education*. Volume 46. 2017
ZELEIOVÁ J.: *Muzikoterapie – Východiská, koncepty, principy a praxe*. Praha: Portál, 2007. ISBN 8073672379

Doc. dr. univ. Csehi Ágota, PhD., habilitált egyetemi docens

Selye János Egyetem, Tanárképző kara

Szakmai ajánlás

Dr. Tóth-Bakos Anita, a Selye János Egyetem Tanárképző Kara Óvó- és Tanítóképző Tanszékének docense, a zenei nevelés kiválóan felkészült gyakorló oktatója és egyben tudományos kutatója. Pedagógiai és kutató munkájában nem csak magára az oktatás-nevelés hatékonyságára összpontosít, hanem látókörét az olyan fontos szempontok vizsgálatára is fókuszálja, mint a zene és a transzferhatások, képesség- és személyiségfejlesztés, terápiák, inklúzió és azok zenével, művészettel történő kapcsolódási pontjai.

Életútját, szakmai fejlődését, pedagógiai munkásságát lehetőségem van évek óta nyomon követni, sőt, alkotótevékenysége egy részének, szegmensének jómagam is aktív részese lehetek. Ez több közösen írt, külföldi és hazai szakfolyóiratban, tanulmánykötetben megjelent tudományos publikációban követhető nyomon. Közös kutatásaink és munkánk utolsó két jelentős „gyümölcse" két monográfiánk: Csehiová Agáta – Tóth-Bakos Anita *MŰVÉSZET – EDUKÁCIÓ – TERÁPIA. Inspirációk, kölcsönhatások, interdiszciplináris megközelítések* (2022) és Tóth-Bakos Anita – Csehiová Agáta *ZENE AZ INKLÚZIÓ JEGYÉBEN. Alternatív zenepedagógiai és zeneterápiás irányzatok a komplex fejlesztés és a befogadó nevelés jegyében. MUSIC IN THE SPIRIT OF INCLUSION. Alternative music education and music therapy approachesfor complex development and inclusive education* (2023), amelyek a komáromi Selye János Egyetem gondozásában kerültek kiadásra. Tóth-Bakos Anita habilitációs eljárásához benyújtott értekezése, munkája mindenekelőtt e két monográfia értékes anyagának azon részeit tartalmazza, amelyek az ő szellemi értékeit képviselik, és amelyek hiteles tükröt állítanak szakmai felkészültségéről, széles tudományos látóköréről és nem utolsó sorban pedagógiai elhivatottságáról.

Mindezek szintézise elméleti és gyakorlati szinten, pedagógiai és tudományos síkon egyaránt megerősítik Dr. Tóth-Bakos Anita szakmai karrierjének előmenetelét, amelyet a hosszúéves együttműködésünk alapján, illetve kollégaként is elismeréssel és tisztelettel támogatok.

Dr. Csehi Ágota, PhD., habilitált egyetemi docens

Komárom, 2025. február 8.